

**Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalitieteet
Kirjoitusohjeet, uudistettu laitos**

Sakki, I., Pirttilä-Backman, A.-M. & Hakoköngäs, E.

Syyskuu 2020

Sisällys

Tieteellisen kirjoittamisen erityispiirteitä	3
Rakenne	3
Kansi eli nimilehti	3
Tiivistelmä	4
Sisällysluettelo	4
Johdanto	5
Teoreettiset lähtökohdat ja muu relevantti aiempi tutkimus	5
Metodit	6
Analyysi	8
Tutkijan positio	8
Tulokset	9
Kvantitatiivinen työ	9
Kuviot ja taulukot	15
Kvalitatiivinen työ	16
Diskussio	18
Lähdeviitteet	19
Lähdeluettelo	23
Alaviitteet ja loppuviitteet	32
Liitteet	32
Tekstin asettelu	32
Kirjasin, rivivälit ja marginaalit	32
Tasaus ja kappaleasettelu	32
Leipäteksti	33
Otsikkotasot	33
Sivunumerointi	33
Kirjoittamiseen liittyviä ohjeita	33
Aikamuotojen käyttö	33
Verbin muoto (persoonat)	33
Kielenkäyttö	34
Hyväksi havaittuja keinoja edesauttaa kirjoitusprosessia	34

Tieteellisen kirjoittamisen erityispiirteitä

Tieteellisellä kirjoittamisella on joitakin erityispiirteitä. Nämä eivät ole mutkikkuus ja paperinmakuisuus, vaikka pilakuvien perusteella näin voisikin olettaa. Hyvä tieteellinen teksti on kaunista ja sujuvaa kieltä. Erityiseksi tieteellisen tekstin tekee se, että se on selkeää ja täsmällistä, perustuu aiemman tutkimuksen esittelyn osalta yksilöityihin lähdeoteuksiin ja noudattaa usein ennalta sovittua rakennetta. Lähdeoteuksia tarvitaan, koska tieteelliset työt hyödyntävät aiempia tutkimustuloksia ja rakentuvat niiden muodostamalle perustalle. Lukijan on voitava tarkistaa, onko kirjoittaja tulkinut hänenkin mielestään lähdemateriaalin oikein. On myös aiheellista antaa kunnia aiemmista saavutuksista sille, jolle se kuuluu. Töiden lähdeluettelot ovat tietopankki myös muille aiheesta kiinnostuneille.

Selkeä ja ennakoitavissa oleva rakenne auttaa kiireistä lukijaa löytämään juuri etsimänsä asian tekstistä nopeasti. Muun muassa tästä syystä on tärkeää, että kuvat ja taulukot teksteineen ovat johdonmukaiset. Kaiken kaikkiaan tieteellistä tekstiä luonnehtii asiapitoisuus, selkeys ja tutkimuskohteen sekä aikaisemman tutkimuksen kunnioittaminen.

Tämä ohjeisto on laadittu Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian tieteenalalla käytössä olleiden käytäntöjen perusteella. Ohjeet on tarkoitettu ensi sijassa tutkimusraporttien ja tutkielmien kirjoittajille, mutta myös seminaarityötä tekevät voivat käyttää niitä. Ohjeet ovat mahdollisimman pitkälle yhtenevät yleisessä käytössä olevan Amerikan psykologisen yhdistyksen julkaisuoppaan (Publication Manual of the American Psychological Association) kanssa, ja ne on harmonisoitu myös tiedekunnan yleisiin ohjeisiin (lähinnä tekstin aseteluun liittyviin ohjeisiin). Englannin kielellä tutkielmansa kirjoitettavia kehoitetaan perehtymään myös APAn oppaaseen, jossa on ohjeita muun muassa siitä, miten välttää sukupuolittunut kielenkäyttö. Erityisesti digitaaliset aineistotyyppit muuttuvat nopeasti. Jos et löydä tästä oppaasta tietoa siitä, miten tietynlaiseen aineistotyyppiin tulisi viitata, tarkista uusimmat ohjeet APAn verkkosivuilta (<https://www.apastyle.org/>). Seuraavassa käydään lävitse kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkielman rakenne.

Rakenne

Kirjoitelmaan kuuluvat yleensä seuraavat osat:

Kansi eli nimilehti

Työn otsikko, tekijän nimi, tieteenala ja yliopisto (huom. yliopisto kirjoitetaan pienellä kirjaimella), tieto siitä, mikä työ on kyseessä tai mihin kurssiin työ liittyy, seminaari- tai kurssityön opponentin nimi ja esitysajankohta tai kandidaatintutkielman tai maisterintutkielman tarkastettavaksi jättökuukausi sekä mahdollisesti kurssikohtaisesti sovitettavat muut tiedot.

Työn nimen tulee kuvata työn sisältöä mahdollisimman osuvasti. Niin ikään sen tulee osoittaa, mikä tässä työssä on erityistä. Nimi voi olla kysymysmuodossa tai alaotsikollinen. Otsikon tulee herättää lukijan mielenkiinto. On hyvä muistaa, että maisterintutkielmien tiivistelmät (ks. alla) laitetaan yliopiston kirjaston internet-sivuille kaikille saatavilla olevaan tietokantaan. Sellaisia johdattelevia sanoja, kuten harjoitustyö, tutkimus tai tutkielma ei tarvita, koska työn lukija tietää kontekstista, mistä on kyse.

Tiivistelmä

Tiivistelmä tehdään maisterintutkielmiin mutta ei esimerkiksi seminaaritöihin. Tiivistelmässä saa olla enintään 350 sanaa¹. Siitä tulisi ilmetä lyhyesti työn teoreettinen ja muu tausta, tutkimuskysymykset, menetelmät, tulokset ja merkittävät pohditut asiat. Lopuksi laitetaan avainsanat, joita käytetään työn indeksointiin. Usein tiivistelmä kirjoitetaan viimeiseksi ja avainsanat tämän jälkeen, mutta koska avainsanat siirtyvät erilaisiin tietokantoihin, niiden valintaa ja muotoilua ei kannata tehdä hätiköidysti.

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo esitetään omana sivunaan. Jotta tutkielmassa ei olisi turhia typografisia merkkejä, jätä pisteviivat ja sivun lyhenteet pois. Sisällysluettelon otsikoiden on vastattava tarkalleen tekstin otsikoita. Sisällysluettelo on helppo koota käyttämällä Wordin sisällysluettelofunktiota. Merkitse sisällysluetteloon aina myös lähteiden ja liitteiden alkamissivu, mutta niiden eteen ei tarvita numeroa.

Jäsennysporrastuksessa käytetään arabialaisia numeroita. Älä kirjoita porrastuksen viimeistä pistettä, vaan jätä se kaikkialta pois (esim. 1, 1.2, 1.2.1). Porrastus kannattaa rajoittaa kolmi- tai nelipiortaiseksi. Muista, että kun jaat luvun alalukuihin, täytyy alalukujen ja otsikoiden lukumäärän olla vähintään kaksi (esim. 2.1.1 ja 2.1.2).

Seuraavaksi käsitellään yksityiskohtaisesti empiirisen työn rakenne, joka yksinkertaisuudessaan noudattaa jaottelua

- Johdanto ja kirjallisuuskatsaus
 - Sisältää johdattelun aihepiiriin ja tutkimuskysymyksiin, relevantit teoreettiset lähtökohdat, aiemmat tutkimustulokset ja tutkimuskysymykset.
- Metodit
 - Tutkimusaineisto ja sen keruumenetelmät sekä analyysimenetelmä(t).
- Tulokset
 - Omat (yleensä empiiriset) tulokset.
- Diskussio
 - Tulosten ja aiemman tutkimuksen välisen suhteen pohdinta. Työn rajoituksiin, eettisiin kysymyksiin sekä mahdollisiin jatkotutkimusaiheisiin liittyvä pohdinta.
- Lähdeluettelo
- Liitteet

Töissä, joissa ei käsitellä empiiristä aineistoa, ei yleensä ole metodeja ja tuloksia käsitteleviä erillisiä lukuja. Tällaisen työn luvut määräytyvät työn sisällöllisten teemojen mukaisesti.

¹ Tämä on maisterintutkielmia koskeva ohje. Esimerkiksi tieteelliset aikakausjulkaisut usein vaativat lyhyempiä tiivistelmiä.

Johdanto

Empiirisen työn rakenteesta puhuttaessa nimitystä johdanto voidaan käyttää kahdessa eri merkityksessä. Sillä voidaan tarkoittaa joko

- a) työn alussa olevaa lyhyttä johdattelevaa lukua (esim. 1–3 sivua) tai
- b) yllä mainittua johdattelevaa lukua sekä sen jälkeen seuraavaa teoreettisten lähestymistapojen ja muun relevantin aiemman tutkimuksen esittelyä. Tässä tapauksessa johdannolla viitataan siis kaikkeen siihen tekstiin, joka edeltää omien tutkimuskysymysten esittelyä.

Kandidaatintutkielmassa ja maisterintutkielmassa johdannolla viitataan tyyppillisesti vain muutamaan ensimmäiseen johdattelevaan sivuun (a-versio yllä) ja teoreettiset lähestymistavat ja muu relevantti aiempi tutkimus otsikoidaan sisältöjen mukaisin pääotsikoin. Johdanto ymmärretään laajasti (b-versio yllä) artikkeleita kirjoitettaessa, ja silloin teoreettiset lähestymistavat ja muu relevantti aiempi kirjallisuus sijoitetaan johdantoon alaotsikoiden avulla.

Version a) mukaisen johdannon tehtävänä on johdattaa lukija lyhyesti aiheeseen ja motivoida hänet jatkamaan lukemista. Johdannosta pitää vaivattomasti käydä selville, mikä on kirjoittajan perusidea ja mihin hän pyrkii. Johdannossa voidaan esitellä selvästi mutta vielä hyvin yleisluonteisesti tutkimuksen keskeisiä ratkaisuja, mutta mikäli työn alkuun tulee tiivistelmä, on varottava tekemästä johdannosta sen toisintoa. Johdannossa voidaan myös luonnehtia tutkimuksen tavoitteita. Täsmällisemmät tutkimuskysymykset ja hypoteesit esitetään vasta myöhemmin, sen jälkeen, kun lukijalle on esitelty teoreettiset lähtökohdat keskeisine käsitteineen ja muu relevantti aiempi tutkimus.

Teoreettiset lähtökohdat ja muu relevantti aiempi tutkimus

Version b) mukaisen johdannon tehtävänä on esitellä oman tutkimuskysymyksen kannalta relevantti aikaisempi tutkimus. Se käsitellään aiheen kannalta loogisessa järjestyksessä ja siten edeten, että lukijakin päätyy ymmärtämään, miksi on kiinnostavaa ja tärkeää tutkia juuri näitä kysymyksiä, joita työssä tutkitaan. Otsikoiden tulisi olla sisällöllisiä. Lukija siis tietää, että tässä osassa työtä käsitellään aiempaa tutkimusta, joten tätä tietoa ei tarvitse toistaa.

Maisterintutkielman johdannossa voi olla useita pää- ja alalukuja. Perinteisen monografiamuotoisen maisterintutkielman ja tieteellisen artikkelin yksi selvä ero on se, että monografiamuotoisessa maisterintutkielmassa kirjoitetaan aikaisemmasta tutkimuksesta laajemmin. Näin on siksi, että tieteellinen artikkeli on tiedeyhteisön sisäistä keskustelua, jossa ajatukset ilmaistaan selkeästi, mutta mahdollisimman tiiviisti. Maisterintutkielma taas on opinnäytetyö, jolla opiskelija osoittaa oppineisuuttaan, muun muassa oman tutkimusalan laaja-alaista tuntemusta.

Aikaisempaa tutkimusta esiteltäessä merkitään lähde tai lähteet (ks. tarkemmat ohjeet alla), joihin kyseinen tieto perustuu. Mitä pidemmälle opinnoissa edetään, sitä enemmän lähdeaineiston pitää olla alan alkuperäistutkimusta. Esimerkiksi maisterintutkielmassa ei enää tule viitata perusoppikirjoihin, paitsi jos niissä on esimerkiksi esitelty jokin uusi jaottelu, mitä ei ole aiemmin muualla esitetty. Ensisijaista lähdemateriaalia ovat tekstit, jotka ovat käyneet läpi tiedeyhteisön kriittisen arvioinnin ennen niiden julkaisemista. Henkilökohtaiset tiedonannot ovat viimeisenä käytettävää lähdemateriaalia. Etenkin internet asettaa haasteen siksi, että lukijan voi joskus olla vaikea erottaa, mikä on arviointiprosessin läpikäynyttä materiaalia ja mikä yksittäisen henkilön henkilökohtaista mielipidettä.

Kirjoittajan tulee aina muistaa, että hän on kirjoittamassa omaa tekstiään, jonka hän rakentaa aikaisemmin julkaistujen tutkimusten varaan. Työn logiikan tulee siis näkyä selvästi, ja lähteitä käytetään oman argumentin rakentamiseen. On muistettava, että alan tutkimus tulee huomioida tasapuolisesti, ei siis tendenssimäisesti vain tietynsuuntaisia tuloksia valiten. Tieteellisessä

kirjoituksessa ratkotaan ja tuodaan esiin ristiriitaisuuksia, niitä ei peitellä. Lähteisiin viitattaessa on hyvä olla täsmällinen myös oman ilmaisun suhteen.

Esimerkiksi:

Nieminen (1997) on tutkimuksessaan osoittanut – –.

Nieminen (1997) on empiiristen tutkimustensa pohjalta päätenyt esittämään – –.

Nieminen (1997) on esittänyt kysymyksen, voisiko – –.

Nieminen (1997) on 45 artikkeliin pohjautuvassa katsauksessaan päätenyt siihen, että – –.

Virtanen (1920, s. 25) väitti jo vuosisadan alussa, että ”kehitys edellyttää sekä haastetta että tukea”.

Kaikki edellä mainitut esimerkit ovat täsmällisyydessään huomattavasti parempia kuin muotoilu ”Kehitys edellyttää sekä haastetta että tukea” (Virtanen, 1920, s. 25). Niin sanottuja toisen käden lähteitä tulisi välttää.

Aiemman tutkimustiedon ja teoreettisten lähtökohtien esittelyn jälkeen on vuorossa edellisistä juontuvien tutkimuskysymysten tarkennus, muotoilu ja rajaaminen. Pääkysymys voidaan useimmiten jakaa alakysymyksiin. Tutkimuskysymykset tulee muotoilla selvästi. Lisäksi kysymysten yhteyden esitettyyn teoriaan tai aiempaan tutkimukseen pitäisi näkyä selvästi. Jos tutkimuskysymykset muotoillaan hypoteesien muotoon, ne on johdettava loogisesti teoriasta tai aiemmasta tutkimuksesta. Jos kysymykset pystytään esittämään hypoteesin muodossa, tehdään näin. Samassa työssä voi esittää osan kysymyksistä hypoteesin muodossa ja osan avoimina kysymyksinä.

Esimerkki pääkysymyksen ja hypoteesien esittämisestä:

Mitkä tekijät vaikuttavat omaishoitajan kokemaan kuormitukseen?

Hypoteesi 1. Työyhteisön tuki vähentää koettua kuormitusta.

Hypoteesi 2. Omaishoitajan omat terveysongelmat lisäävät kuormitusta.

Tutkimuskysymykset voivat olla viimeisenä työn aiempaa tutkimusta esittelevän osan alalukuna, tai ne voivat olla kokonaan oma päälukunsa. Joskus kvalitatiivisessa työssä on mielekästä esittää tutkimuskysymykset kaksivaiheisesti. Jos siis täsmällisempien tutkimuskysymysten esittäminen edellyttää laajahkoa alustavaa analyysiä, alustavat kysymykset esitetään aiempaa tutkimusta esittelevän osan lopussa ja täsmennetyt kysymykset nostetaan tulososassa selkeästi esille esimerkiksi oman alaotsikon alla alustavan analyysin jälkeen.

Teoreettista taustaa rakentaessaan tutkija pyrkii siis osoittamaan, mikä on oman tutkimuksen yhteys olemassa oleviin relevantteihin aiempiin teorioihin, tutkimussuuntauksiin ja tutkimustuloksiin. Tutkimuskysymysten muotoilu ja mahdolliset hypoteesit perustuvat näihin tutkimuskirjallisuudesta harkiten selostettuihin tietoihin.

Tutkimuksen teoreettista taustaa kirjoitettaessa on pohdittava, onko tutkimuksen kannalta keskeiset teoriat ja aiemmat tutkimukset esitelty. Lisäksi on tärkeää osoittaa niiden suhde tutkimuskysymyksiin. Myös tutkimuksen käsitteistö on syytä kuvata riittävän tarkasti.

Metodit

Menetelmäjäksossa kuvaillaan yksityiskohtaisesti, miten tutkimus tehtiin ja minkälaisia aineistoja työssä hyödynnetään (esim. haastatteluja, sanomalehtiä, internetaineistoja). Aineistojen ja/tai osallistujien taustoja luonnehditaan mahdollisimman tarkasti (kuitenkin osallistujien anonymiteetti huomioon). Aineistonkeruuseen liittyvät vaiheet kuvaillaan mahdollisimman tarkasti. Milloin

aineistonkeruu tehtiin ja miten kauan vaihe kesti? Muuttuiko aineistonkeruustrategia tutkimuksen edetessä? Kuvataan myös, miten aineistonkeruu käytännössä tapahtui, esimerkiksi missä haastattelut tehtiin, keitä oli paikalla ja mikä oli haastattelujen tunnelma. Tutkimusmenetelmistä selostetaan yksityiskohtaisesti ja tarkasti kaikki ne seikat, jotka ovat välttämättömiä tutkimuksen kulun ymmärtämiseksi. Menetelmät kuvataan sillä tarkkuudella, että kuka tahansa alan tutkija pystyy toistamaan tutkimuksen.

Keskeisiä asioita metodiosassa ovat tiedon hankinnan keinot ja vaiheet sekä valintojen perustelut. Tutkimusmenetelmää selostaessasi huomioi muun muassa seuraavat seikat:

- *Tutkimusasetelma.* Menetelmää selostettaessa kerrotaan, millainen tutkimusasetelma on kyseessä (esim. poikkileikkaus, seuranta-aineisto, kokeellinen asetelma, havainnointi).
- *Tutkittavat* (haastateltavat, kyselyyn vastaajat, tarkkailun kohteena olleet jne.). Tutkittavista kerrotaan se, miten heidät valittiin tutkimukseen, montako heitä oli, ikä-, sukupuoli- ja mahdollisesti koulutus- tai ammattijakauma. Miten tutkittavat tavoitettiin (esim. kasvotusten, puhelimitse, postitse, s-postitse), palkittiinko heitä osallistumisesta ja miten rekrytointiin liittyvät eettiset kysymykset ratkottiin (esim. miten suostumus pyydettiin, mitä aineiston käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvää osallistujille luvattiin). Tutkimuskysymykset säätelevät, kuinka yksityiskohtaista tietoa mistäkin/kenestäkin tarvitaan, mutta kaikissa tapauksissa tarvitaan jonkinlainen peruskuvauk, jotta tiedetään, minkälaiseen otokseen tai näytteeseen tulokset perustuvat. Haastatteluista kerrotaan myös, äänitettiinkö tai kuvattiinko ne ja miten luvat näihin toimiin pyydettiin. Lisäksi kerrotaan äänitysten ja kuvan litteraatiotarkkuus.
- Laadullisista haastatteluista raportoidaan niiden keskimääräinen kesto ja vaihteluväli (esim. haastattelujen kesto vaihteli 75 ja 145 minuutin välillä, haastattelun kesto oli keskimäärin 90 minuuttia). On myös tärkeää kuvata haastattelurungon pääpiirteet, esim. pääkysymysten sisällöt ja millaisia kysymystyyppejä käytettiin (avoin vs. suljettu). Tässä vaiheessa kuvataan myös aineiston tallennukseen/nauhoitukseen liittyvät menettelyt, miten nauhoitukset purettiin transkriptioksi, miten kenttämuistiinpanoja hyödynnettiin ja niin edelleen. Haastattelurungon voi esittää tutkimuksen liitteenä, jos se edesauttaa lukijaa ymmärtämään tutkimuksen tuloksia.
- *Tutkimuksen aineistona käytetyt lehdet, sähköpostilistat jne.* Miten aineisto on valittu? Miten lopullinen tutkimusaineisto on valikoitunut (esim. tietyt osat lehdistä)? Millä hakutermeillä aineisto on paikannettu? Milloin tutkimusaineistona käytetyt, esimerkiksi lehdet, ovat ilmestyneet, kuinka pitkiä ne ovat, ja miten aineisto on saatu käsittelykuntoon?
- *Miten kysely- tai haastattelulomake muodostettiin?* Kerrotaan kysely- tai haastattelulomakkeen sisältö. Lomakkeen voi esittää tutkimuksen liitteenä. Kaikkien muuttujien operationalisointien tulee ilmetä menetelmäosassa. Jos työssä on käytetty vakioittareita (esim. Rosenbergin itsetuntemittari), kerrotaan myös reliabiliteetti kahden desimaalin tarkkuudella (huom.! Cronbachin alfa, ei alpha). Myös itse tehdyistä mittareista kerrotaan reliabiliteetti-indeksit.
- *Havainnoinnissa käytettävä tarkkailuprotokolla ja sen muodostamisen perusteet.* Miten havainnointi toteutettiin? Miten havainnot kirjattiin/tallennettiin? Jos havainnoinnissa keskityttiin tarkastelemaan esimerkiksi tiettyjä vuorovaikutuksen osia, miten nämä valikoituivat aineistosta?
- *Tutkimusaineiston analyysistrategia.* Kvantitatiivisessa työssä tavanomaiset menetelmät raportoidaan lyhyesti, kun taas erikoisemmat ja monimutkaisemmat analyysistrategiat esitellään viittaamalla alkuperäisiin selostuksiin. Erittäin monimutkaiset ja -vaiheiset analyysistrategiat voi esitellä menetelmissä omana alalukunaan. Kvalitatiivisessa työssä

analyysin kulkua voi esitellä sekä menetelmässä että tuloksissa. Tämä tarkoittaa sitä, että analyysistrategiasta voi kertoa yleisellä tasolla menetelmäosassa mutta tulososassa strategia esitellään aineistoesimerkkien kanssa yksityiskohtaisesti. Oleellista on, että analyysistrategiasta ja -tavasta esitetään riittävän yksityiskohtaista tietoa, jotta lukija pystyy halutessaan toistamaan tutkimusasetelman. Kvalitatiivinen analyysi edellyttää esimerkkien käyttöä, käytettyjen käsitteiden täsmentämistä (mitä tekijä tarkoittaa kategoriolla, teemalla ym. ja millaiseen tekstipätkään kategoria, teema jne. saattaa liittyä). Oleellista on luonnehtia luokitusten rajatapauksia ja sitä, miten erilaiset rajatapaukset on ratkottu.

- Kvantitatiivisessa ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei ole olemassa yhtä ohjetta sille, mikä on sopiva aineiston määrä tai vähimmäismäärä osallistujia (esim. yksilöhaastatteluja, lomakevastauksia) tiettyyn tutkimukseen. Näin ollen on oleellista, että tutkija perustelee lukijalle sen, miten tiettyyn aineistomäärään tai osallistujalukuun on päädytty – ja etenkin, miten kyseinen aineisto tukee tutkimuksen tavoitetta.

Analyysi

Laadullisessa työssä aineiston analyysiprosessi kuvataan mahdollisimman tarkasti ja läpinäkyvästi. Kuvataan mm. aineiston jäsenysperiaatteet (esim. koodaus, teemoittelu), koodien muodostamisperiaatteet (esim. aiemman tutkimuksen pohjalta, teorian pohjalta, aineistolähtöisesti) ja analyysiyksikkö (esim. merkityskokonaisuus, kappale, lause) ja kerrotaan, miten siihen on päädytty. Aineiston analyysiprosessi avataan lukijalle esimerkkien avulla. Jos aineiston analyysin apuna on käytetty jotain ohjelmaa (esim. Atlas.ti), myös se kerrotaan.

Laadullisessa tutkimuksessa analyysiprosessin kuvauksessa kiinnitetään huomiota menetelmälliseen eheyteen (methodological integrity) ja johdonmukaisuuteen (consistency). Menetelmällinen eheys sisältää mm. sen pohtimisen, missä määrin aineisto on riittävää vastaamaan tutkimuksen tavoitteisiin, miten tutkijan positio on huomioitu aineiston keräämis- ja analyysiprosessissa, ja miten tulokset pohjaavat evidenssiin (esim. aineistoesimerkkejä hyödyntäen). Eheyttä voidaan tukea tarjoamalla riittävästi aineistoesimerkkejä, jotka ovat hyvin kontekstualisoituja (esim. ennen aineistoesimerkkiä kerrotaan, mistä yhteydestä se on otettu/mihin haastattelukysymykseen se vastaa jne.) ja tuomalla avoimesti esiin myös ne löydökset, jotka ovat ristiriitaisia päälöydösten kanssa.

Menetelmällistä johdonmukaisuutta voi tukea antamalla esimerkkejä analyysiprosessista/työkalujen käytöstä, hyödyntämällä rinnakkaiskoodaajaa tai kuvaamalla avoimesti mahdolliset ongelmat ja rajoitukset (esim. joku toinen tehnyt haastattelut tai koodausmatriisin, aineisto on käännetty). On myös olemassa eri tapoja, joilla laadullisen tutkimuksen tuloksille voidaan etsiä tukea. Näihin lukeutuvat erityyppisten aineistojen hyödyntäminen (triangulaatio) saman ilmiön tutkimisessa, saman aineiston analysointi useamman tutkijan toimesta, palautteen pyytäminen osallistujilta, tutkijan refleksiivisyyttä edistävät työskentelytavat (esim. tutkimuspäiväkirjan ylläpito/metatietojen kirjaaminen) ja aineiston syvällinen kuvaus ja siihen liittyvät esimerkit.

Joskus tutkimuksen kulku on niin monimutkainen, että sille kannattaa varata oma alaluku tai esittää se kaaviona.

Tutkijan positio

Tutkijan position kuvaus sisältää muun muassa sen pohdinnan, miten tutkijan aiempi ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä vaikuttaa eri tavoin (esim. rajoittavasti, mahdollistavasti) tutkimuksen eri vaiheisiin (mm. aineiston keruuseen ja analyysiin). Tämä oman position avaaminen voi pitää sisällään esimerkiksi tutkijan kulttuurisen tai demografisen taustan, hänen tutkittavaan ilmiöön liittyvän aiemman kokemuksensa, koulutuksensa tai arvojensa reflektointia. Tutkijan positiota voidaan tarkastella myös työn keskustelu- ja päätelmäosassa.

Tulokset

Ennen tuloksia koskevan osuuden loppuun saattamista on syytä tarkistaa, että kaikkia tutkimuskysymyksiä on käsitelty tulosjaksossa. Jokaista tutkimuskysymystä on tarkasteltava, oli niihin saatu vastaus tai ei. Tulosten keskeinen sisältö esitetään mahdollisimman selvästi ja yksinkertaisesti, ja tutkimuksen päätulosten tulisi olla helposti löydettävissä. Tulosjakso on tausta tekstissä seuraavana esitettävälle keskustelu- ja päätelmäosalle.

Kvantitatiivinen työ

Kvantitatiivisen työn tulokset esitellään yksinkertaisesti ja selkeästi. Tuloksien ei pitäisi sisältää tulkintaa ja tässä vaiheessa kannattaakin välttää sanontoja kuten ”mielenkiintoinen”, ”tärkeä”, ”erittäin”, ”mikä johtuu”. Kvantitatiivisessa työssä esitellään seuraavat asiat:

- a) Kuvailevat tunnusluvut (frekvenssit ja prosentiosuudet tai keskiarvot ja keskihajonnat) tutkimusaineistosta (esim. taulukossa) sekä korrelaatiomatriisi asteikolla mitatuista muuttujista
- b) Tutkimuksen päätulos (miehellään ytimekkäässä kuviossa tai taulukossa)
- c) Päätuloksen ”koettelu” eli elaborointi
- d) Mahdollisesti tutkimuskysymykseen liittyvät muut tärkeät tulokset

Tilastolliset merkitsevyydet ovat vain yksi asioista, joita tulisi tarkastella. Esimerkiksi silloin, kun otoskoko on suuri, erittäin pienetkin erot/yhteydet tulevat tilastollisesti merkitseviksi. Huomaa, että tilastollinen merkitsevyys ei kerro mitään tulosten yleisestä merkittävydestä. Tilastollisten erojen/yhteyksien lisäksi pitäisi tarkastella myös vaikutuksen kokoa (effect size).

Tulososassa tulee selkeästi esittää, mitkä analyysit testaavat asetettuja hypoteeseja ja mitkä ovat niin sanottuja eksploratiivisia analyyseja, eli tarkastelevat asioita, joista ei ole asetettu hypoteeseja (yleensä siksi, että aiempaa tutkimusta ei ole riittävästi perusteltujen hypoteesien laatimiseksi).

Ennen tilastollisten testien tulosten esittelyä kerrotaan, täyttääkö aineisto testien käytön ehdot. Esimerkiksi faktorianalyysin kohdalla kannattaa mainita KMO ja Bartlettin testin arvot, esimerkiksi: ”Osiokokonaisuus oli hyvin faktoroitavissa (KMO = .78 ja Bartlettin testin mukaan $p < .001$)”. Kunkin tulostarkastelun lopuksi ilmaistaan, saiko hypoteesi tukea vai ei.

Nykyisin yleisesti käytössä olevat tilasto-ohjelmat tuottavat yleensä kaksisuuntaisen testauksen merkitsevyyden ja tarkan merkitsevyyden arvon. Aina kun ohjelma tuottaa tarkan merkitsevyyden, käytetään sitä kolmen desimaalin tarkkuudella (esim. $p = .231$ tai $p < .001$), eikä muotoilua tyyppiä $p < .01$ tai tähtiä, kun tulokset kerrotaan tekstissä. Taulukoissa käytetään usein tähtimerkintöjä tilan säästämiseksi.

APA:n mukaisesti kaikki testisuureet ja muut lyhennykset (myös p) kursivoidaan tekstissä. Suomen kielessä käytetään desimaalinumeroiden merkitsemisessä pilkkua, englannin pistettä. Näissä ohjeissa noudatetaan englannin kielen tapaa, koska se on yleistymässä myös suomen kieleen.

Esimerkki keskiarvo- ja keskihajontataulukosta:

Taulukko 1 *Opettajana ylipäättään ja historian opettajana toimimisen vuosina ilmaistun pituuden keskiarvot ja -hajonnat miehillä (N = 45) ja naisilla (N=44) sekä miesten ja naisten eron tilastollinen merkitsevyys ja sukupuolen vaikutuksen koko.*

		ka	(kh)	<i>p</i>	η^2
Vuosia opettajana yhteensä	Mies	18.8	(6.9)	.847	<.001
	Nainen	19.1	(9.8)		
	Yhteensä	18.9	(8.4)		
Vuosia historian opettajana	Mies	18.0	(6.7)	.521	.005
	Nainen	16.9	(9.5)		
	Yhteensä	17.5	(8.2)		

Khii-neliö-testistä (χ^2):

$$\chi^2 (1, N = 81) = 3.08, p = .079$$

Näin luet taulukkoa: Testisuure eli khii-neliö on 3.08, vapausasteita on 1 ja testisuure ei ole näillä vapausasteilla merkitsevä (non-significant, .079). *N* kertoo havaintojen kokonaismäärän. Myös muut ei-parametriset testit ilmaistaan vastaavalla tavalla.

T-testistä:

Tekstissä on mainittava, onko kyse riippumattomien otosten *t*-testistä (Independent samples t-test), parittaisesta *t*-testistä (Paired samples t-test) vai yhden otoksen *t*-testistä (One-sample t-test).

Tekstiin *t*-testien tulokset kirjoitetaan esimerkiksi näin: $t(229) = -3.73, p < .001$. Aina siis pieni *t*-kirjain osoittamaan testisuuretta, sen jälkeen sulkeisiin vapausasteet (*df*), yhtä kuin -merkin jälkeen *t*-arvo, ja pilkun jälkeen tilastollinen merkitsevyys.

Regressioanalyysistä:

Regressioanalyysistä kannattaa usein tehdä taulukko. Regressiotaulukossa mainitaan ainakin standardoidut beta-arvot (β) ja merkitsevyys (*p*). Lisäksi mainitaan myös standardoimattomat arvot (*B*) sekä niiden keskivirheet (*SE B*). Esimerkiksi hierarkkisessa regressiotaulukossa nämä arvot mainitaan eri askeleilla (askel 1, askel 2, askel 3 jne.). Askeleesta käytetään myös käsitettä malli. Selitysosuudet (R^2 ja R^2 korj.) sekä R^2 -muutosarvot ja niiden merkitsevyydet merkitään taulukon alle.

Esimerkki regressioanalyysin tuloksia kuvaavasta taulukosta:

Taulukko 2 *Maaailman köyhimpään maahan lahjoittamishalun selittäminen suomalaisuuteen, eurooppalaisuuteen ja kaikkiin ihmisiin samastumisella hierarkkisessa regressioanalyysissä (N=139).*

Muuttuja	<i>B</i>	<i>SE B</i>	95 % luottamusväli	β	<i>p</i>
Askel 1					
Suomalaisuuteen samaistuminen	.038	.027	[-.016, .092]	.120	.163
Askel 2					
Suomalaisuuteen samaistuminen	-.006	.039	[-.083, .071]	-.020	.870
Eurooppalaisuuteen samaistuminen	.060	.038	[-.014, .135]	.195	.112
Askel 3					

Suomalaisuuteen samaistuminen	-.001	.038	[-.075, .074]	-.002	.984
Eurooppalaisuuteen samaistuminen	-.043	.049	[-.139, .054]	-.138	.383
Kaikkiin ihmisiin samaistuminen	.118	.037	[-.045, .192]	.414	.002

Huom. R^2 korj. = .007 askeleella 1., R^2 korj. = .018 askeleella 2., R^2 korj. = .081 askeleella 3.; $\Delta R^2 = .018$ askeleella 2 ($p = .112$), $\Delta R^2 = .069$ askeleella 3 ($p = .002$)

Taulukosta 2 nähdään, että suomalaisuuteen samastumisella ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä haluun lahjoittaa maailman köyhimpään maahan. Kun toisessa vaiheessa (askel 2) malliin lisättiin eurooppalaisuuteen samastuminen, kumpikaan näistä samaistumisista ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä selitettävään muuttujaan. Kun kolmannessa vaiheessa (askel 3) lisättiin kaikkiin ihmisiin samastuminen, se oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä selitettävään muuttujaan ($B = .118$, $p = .002$), mutta suomalaisiin ja eurooppalaisiin samastuminen eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä selitettävään muuttujaan. Tämä malli selitti alle kymmenyksen lahjoittamishalun vaihtelusta. Mallien selitysaste nousi (ΔR^2 ilmaisee muutoksen) kolmannella askeleella tilastollisesti merkitsevästi. Muuttujien yhteisvaikutukset (interaktio) tulee myös testata, mikäli näistä vaikutuksista on laadittu hypoteesi teorioihin ja/tai aiempiin tutkimuksiin perustuen. Mallien muodostaminen on aina perusteltava huolellisesti eikä kaikkia yhteisvaikutuksia tule testata rutiininomaisesti.

Varianssianalyysistä:

Varianssianalyysin tulosten esittelyn aluksi kannattaa tehdä taulukko riippuvien muuttujien keskiarvoista ja -hajonnoista riippumattomien muuttujien luokissa. Tekstissä varianssianalyysistä pitää mainita, onko kyse ANOVA:sta vai MANOVA:sta sekä yksi- vai useampisuuntaisesta analyysistä. Jos kyseessä on kaksi- tai useampisuuntainen varianssianalyysi, tulee aina ensin tarkastella, onko yhteisvaikutus tilastollisesti merkitsevä. Jos on, silloin ei riippumattomien muuttujien yhteyksiä voi tarkastella suoraviivaisesti, koska yhteisvaikutus sekoittaa ne. Varianssianalyysin yhteydessä tulee ilmoittaa myös vaikutuksen koko.

Varianssianalyysin tiedot ilmaistaan esimerkiksi seuraavasti tapauksessa, jossa vertaillaan, eroaako kollektivismi 32-osioisella asennetyyppisellä mittarilla mitattuna sukupuolen ja alueen mukaan Kamerunissa.

Kaksisuuntainen ANOVA ($F(5, 409) = 5.98$, $p < .001$) osoitti tilastollisesti merkitsevän yhteisvaikutuksen sukupuolen ja alueen välillä kollektivismissa ($F(2, 409) = 3.72$, $p = .025$). Naisten keskuudessa kollektivismi poikkesi merkitsevästi tutkimuksen kolmella alueella ($F(2, 219) = 12.95$, $p < .001$). Scheffén post hoc -testi osoitti tilastollisesti merkitsevän eron kaikissa parittaisissa vertailuissa (etelä ja länsi: $p = .011$, etelä ja pohjoinen, $p < .001$, länsi ja pohjoinen, $p = .012$).

Varianssianalyysissä kerrotaan siis ensin koko mallia koskeva tulos. Esimerkissä myös yhteisvaikutus on merkitsevä, joten analyysiä on pitänyt jatkaa seuraavaksi erikseen naisten ja miesten ryhmässä.

Jos parittaisia vertailuja on paljon, ne voi esittää tiiviisti taulukossa, jolloin ainoastaan tilastollisesti merkitsevät erot merkitään taulukkoon. On hyvä huomioida, että jos varianssianalyysin selittävässä muuttujissa on kovin monta luokkaa, analyysistä tulee helposti vaikea raportoida ja tulkita. Siksi luokkia kannattaa mahdollisuuksien mukaan yhdistellä tai jättää pois analyysistä (yli neljä luokkaa on usein jo ongelmallinen määrä). Yhteisvaikutusten testaamiseen pätee sama periaate kuin aiemmin mainittiin: ne tulee testata vain, jos siihen on perustelu.

Varianssianalyysin yhteydessä raportoidaan myös vaikutuksen koko η^2 , esimerkiksi ($F(1, 345) = 6.48$, $p = .011$, $\eta^2 = .018$). Sulkeissa esim. (1, 345) on vapausasteet. Niiden jälkeen tulee F -testisuureen arvo, ja p viittaa tilastollisen merkitsevyyden tasoon. Vaikutuksen koko ilmaistaan viimeisenä.

Faktorianalyysistä:

Tilastomenetelmät tarjoavat apua sen päättämiseksi, montako faktoria aineistossa on. Lopullisen päätöksen tulee kuitenkin aina perustua teoreettiseen näkemykseen ja tulkintaan. Faktorien nimeäminen onkin tärkeä osa tutkimusta.

Faktorianalyysistä kerrotaan, miten väittämät latautuvat faktoreille ja millaiset niiden kommunaliteetit ovat. Tekstissä mainitaan, mikäli jokin väittämä tai useampia väittämiä on poistettu pienen latauksen ja pienen kommunaliteetin vuoksi. Faktoreista kannattaa tehdä taulukko (ainakin liitteeksi), josta nähdään väittämien lataukset faktoreille. Alla on käytetty maininnan rajana itseisarvoa .20. Myös muita raja-arvoja voidaan käyttää. Taulukko on usein ekonomisin tapa esitellä kysymykset; niitä ei tarvitse erikseen luetella mittareiden kuvauksen yhteydessä. Tekstissä kannattaa kommentoida muodostuneita faktoreita.

Esimerkki faktorianalyysin tuloksia kuvaavasta taulukosta:

Taulukko 3 Eksploratiivinen faktorianalyysi Bemini sukupuoliroolimitarin persoonallisuuspiirteistä FINRISKI-97-aineiston 25–64-vuotiailla miehillä ja naisilla (N = 2264). Vain ne lataukset on raportoitu, jotka ovat itseisarvoltaan suurempia kuin .20.

Muuttuja	Feminiiniset piirteet	Maskuliiniset piirteet	Kielteiset piirteet	Kommunaliteetti
hellä	.72			.52
sydämellinen	.72			.53
lempeä	.69			.48
halukas lohduttamaan	.68			.47
toisten tunteet huomioonottava	.65			.45
ymmärtäväinen	.64		-.23	.47
myötätuntoinen	.64			.42
tunteellinen	.57		.22	.38
lapsirakas	.44			.22
sopeutumiskykyinen	.43		-.26	.28
tahdikas	.42	.21		.24
sääliväinen	.38			.16
vilpitön	.38		-.28	.26
sovinnainen	.36			.17
luotettava	.36	.21	-.34	.29
tunnollinen	.28		-.26	.18
itsevarma		.72		.53
johtamiskykyinen		.70		.50
vahva luonne		.70	-.21	.54
hallitseva		.64	.28	.49
kantaa ottava		.59		.37
omia näkemyksiä puolustava		.52		.29
tehokas	.22	.51		.32
halukas ottamaan riskejä		.50		.27
itsenäinen		.49		.29
hyökkäävä		.36	.56	.46
ailahteleva			.53	.29
kateellinen			.50	.26
itserakas		.29	.48	.34
salaileva			.43	.19

Ominaisarvo	5.7	3.3	1.7	
Selitysosuus %	19.0	10.9	5.7	35.5

Joskus faktoritaulukko on järkevää esittää toisenlaisessa muodossa, kuten seuraavassa esimerkissä. Tämän taulukkomuodon heikkous on se, etteivät ristikkäislataukset muihin faktoreihin näy. Ratkaisu sopiikin ensi sijassa tilanteisiin, joissa lataukset muilla faktoreilla ovat pieniä. Tekstissä on hyvä kommentoida ristiinlatauksia ja niiden suuruuksia.

Taulukko 4 *Sosiaalisten representaatioiden (SR) mittari, osioiden summien keskiarvot ja osioiden 0.30:tä korkeammat faktorilataukset* (käännetty julkaisusta: Bäckström, Pirttilä-Backman & Tuorila, 2004)

Osio	Väittävä	Keskiarvo	Keskihajonta	Faktorilataus
Faktori 1	Uutuusien epäily ja vastustus (13.0 %, $\alpha = .73$)			
1.	Kaikenlaisia uusia ruokia on nykyään liikaa tarjolla.	4.2	1.8	.64
2.	Uudet ruoat ovat turhaa muotihömpötystä.	3.8	1.7	.63
3.	Kyllä sitä mieluiten syö tuttua ja turvallista ruokaa.	5.2	1.5	.46
4.	Kyllä uutuuksia aina jonkin verran epäilee.	4.7	1.5	.46
5.	Perinteisesti valmistettu ruoka on kaikkein parasta.	5.7	1.4	.45
6.	Terveysvaikutteinen ruoka on kuin ydinvoimala: tehokas mutta vaarallinen.	3.5	1.5	.45
7.	Nykyruoka on keinotekoista verrattuna siihen, minkälaista ruoka oli lapsuudessani.	4.6	1.6	.44
8.	Terveysintoilu aiheuttaa ihmisille turhaa stressiä.	5.0	1.6	.42
Faktori 2	Teknologian kannatus (9.9 %, $\alpha = .80$)			
9.	Uusi ruokateknologia on luotettavaa.	3.7	1.4	.64
10.	Uskon uuden ruokateknologian mahdollisuuksiin.	4.0	1.4	.62
11.	Geeniruoan vastustus on vain menneen aja kaipuuta.	3.1	1.6	.62
12.	Geeniteknologiasta voidaan löytää ratkaisu maailman ruokaongelmiin.	3.8	1.7	.60
13.	Geenimuuntelu elintarviketuotannossa on vain luonnon auttamista, ei sen kummempaa.	2.7	1.7	.59
14.	Geeniruokia pelätään, koska niitä ei tunneta.	4.7	1.8	.48

Faktori 3		Luonnonmukaisuuden kannatus (7.8 %, $\alpha = .81$)		
15.	Arvostan kaikessa luonnonmukaisuutta.	4.7	1.6	.73
16.	Luotan luonnonmukaisesti tuotettuun ruokaan.	5.0	1.5	.73
17. (R)	Mielestäni luomutuotteet eivät ole sen parempia kuin tavanomaisesti kasvatetut.	3.7	1.9	.62
18.	Puhtaasta ja luonnollisesta ruoasta saa hyvän olon.	5.5	1.3	.59
19.	Haluaisin syödä vain lisääineetonta ruokaa.	5.0	1.6	.57
Faktori 4		Syöminen nautintona (5.2 %, $\alpha = .80$)		
20.	Syöminen on minulle erittäin tärkeä asia.	5.3	1.5	.75
21.	Minulle ehdoton osa viikonloppua on ruoalla herkuttelu.	4.5	1.7	.74
22.	Syöminen on päivän kohokohta.	4.6	1.5	.69
23.	Hemmottelen itseäni ostamalla jotain oikein hyvää ruokaa.	5.1	1.5	.59
Faktori 5		Syöminen välttämättömyytenä (3.8 %, $\alpha = .71$)		
24.	Minulle on yksi ja sama, mitä syön, kunhan nälkä pysyy poissa.	2.5	1.6	.57
25.	Minulle on yksi ja sama, miten syömäni ruoka on tuotettu.	2.3	1.4	.55
26.	Minulle on yhdentekevää, minkälaista ruokaa juhlissa tarjotaan.	2.6	1.6	.54
27.	En juuri kaipaa tietoa uusista ruoista.	3.2	1.7	.46

k = käännetty osio

Käännetty viittaa siihen, että analyysissä on käytetty uutta muuttujaa, jossa koodaus on päinvastainen alkuperäiselle.

Korrelaatioista:

Alla on esimerkki korrelaatiotaulukon raportoinnista.

Taulukko 5 *Horisontaalisen ja vertikaalisen kollektivismiin (HK ja VK) ja individualismin (HI ja VI) korrelaatiot (kaksisuuntainen Pearson r) asenne- ja skenaariomenetelmällä mitattuna Kamerunissa (N = 367) (käännetty julkaisusta: Pirtilä-Backman, Kassea & Ikonen, 2004)*

	Asennemittari (A)				Skenaariomenetelmä (S)		
	AHC	AVC	AHI	AVI	SHC	SVC	SHI
Asennemittari VC		.52**					

HI	.13**	.10*					
VI	.13**	.17**	.30**				
Skenaariomenetelmä							
HC	.22**	.13**	-.08	-.14**		f	
VC	.11**	.11*	-.22**	-.04	.18**		
HI	-.17**	-.22**	.24**	-.10*	.39**	-.50**	
VI	-.17**	-.02	.05	.31**	-.48**	-.29**	-.15**

Huom. * $p < .05$. ** $p < .01$

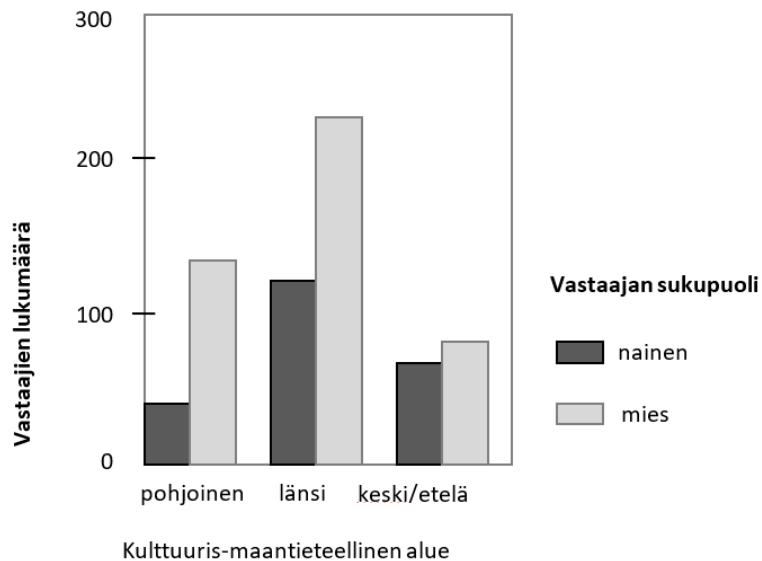
Kuviot ja taulukot

Tulosten perusanti esitetään tekstin lisäksi usein myös taulukkoina ja kuvioina. Joskus asioita on helpompaa ja havainnollisempaa esittää kuviossa tai taulukossa kuin tekstissä. Teksti, kuvio ja taulukko ovat vaihtoehtoisia esitystapoja. Taulukot ja kuviot sijoitetaan tekstin sisään ja ne numeroidaan juoksevalla numeroinnilla kumpikin omassa sarjassaan. Jokainen taulukko ja kuvio tulee otsikoida siten, että ne ovat luettavissa omana itsenäisenä kokonaisuutenaan. Riittävän seikkaperäisen otsikon lisäksi mahdolliset akselit tulee nimetä, samoin erilaiset koodit (esim. diagrammin pylväiden kuvioinnit) tulee selvittää lukijalle. Jos kuvio tai taulukko ei liity omiin tuloksiin, vaan se on lainattu jostakin muusta teoksesta ja esitetään esimerkiksi johdannossa, alareunaan kirjoitetaan lähdeviite aivan kuten tekstiinkin. Kuvioita ja taulukoita käytetään usein tulososassa, mutta niitä voi käyttää muuallakin.

Taulukko 6 *Vastaajien määrät ja prosentiosuudet (%) eri koulutustasoilla sukupuolen mukaan eriteltynä. (N=347)*

		Sukupuoli		
		Mies	Nainen	Yhteensä
Koulutus	Peruskoulu	16 (10.0)	14 (7.5)	30 (8.6)
	Ammattikoulu	37 (23.1)	28 (15.0)	65 (18.7)
	Lukio	48 (30.0)	58 (31.0)	106 (30.5)
	Yliopisto-opintoja	11 (6.9)	9 (4.8)	20 (5.8)
	Alempi korkeakoulututkinto	27 (16.9)	48 (25.7)	75 (21.6)
	Ylempi korkeakoulututkinto	21 (13.1)	30 (16.0)	51 (14.7)
	Yhteensä	160 (100.00)	187 (100.00)	347 100.00

Yleensä kun N on noin sata tai enemmän, voi käyttää prosenttilukuja. Sen sijaan, kun N :t ovat pieniä, tulisi mieluummin käyttää frekvenssejä.

Kuvio 1. Vastaajien sukupuoli kolmella Kamerunin kulttuuris-maantieteellisellä alueella (N=666) (muokattu julkaisusta: Pirttilä-Backman, Kassea & Ikonen, 2004)

Kuvion otsikko laitetaan kuvion alapuolelle, taulukoissa otsikko laitetaan taulukon yläpuolelle.

Kvalitatiivinen työ

Kvalitatiivisessa työssä tulostarkastelun voi rakentaa muutamien eri tavoin. Koska kvalitatiiviset tulokset ovat kvantitatiivisia vahvemmin teoriasidonnaisia, ei tuloksen ja tulkinnan erottelemine ole aina samalla lailla mahdollista kuin kvantitatiivisessä tutkimuksessa. Näin ollen tulososakin voi olla tulkinnallisempi kuin kvantitatiivisessä raportissa. Kvalitatiivisen työn tulososassa voidaan myös viitata aiempiin tutkimuksiin, mitä ei käytännössä voi koskaan tehdä kvantitatiivisessä työssä. Mikäli tulososassa viitataan aiempiin tutkimuksiin, tulee noudattaa samaa periaatetta kautta linjan.

Ennen aineiston analysoimista ja tulosten kirjoittamista kirjoittajan on syytä selvittää itselleen, tulkitseeko hän laadullista aineistoa niin sanotusta faktaanäkökulmasta (*mitä* aineisto kertoo ulkopuolisesta todellisuudesta) vai näytenäkökulmasta (*miten* aineisto rakentaa todellisuutta). Näiden kahden näkökulman sekoittamista samassa työssä on syytä välttää.

Sitaattien käytöstä:

Laadullisessa tutkimuksessa lainausten käyttö on keskeisessä asemassa, koska aineiston (esim. haastattelu, lehtikirjoitus) tulkinta rakentuu pitkälti niiden varaan. Lainauksia voidaan käyttää ainakin kolmella tavalla:

- tulkinnan perustelu sitaatilla
- aineistoa kuvaavan esimerkin käyttö
- tekstin elävöittäminen lainauksella.

Kirjoittajan tulee johdatella siihen, mitä suorassa sitaatissa sanotaan, mutta hänen ei tule kertoa (ennen sitaattia) eikä myöskään toistaa tieteen kielellä sitaatin sisältöä sen esittämisen jälkeen. Sitaatin jälkeen kirjoittaja voi selventää lukijalle, miten sitaatti perustelee tehtyä tulkintaa tai miten se kuvaa aineistoa.

Sitaattien käytön tulee olla maltillista ja harkittua, sillä runsas sitaattien käyttö tekee tutkimusraportista lukijalle raskaan. Parhaimmillaan tutkimusaineiston esittäminen kuitenkin antaa lukijalle kuvan aineiston rikkaudesta ja tutkittavien käyttämistä ilmauksista. Yleissääntö sitaattien käytön määrään on se, että omaa tekstiä tulisi olla enemmän kuin sitaatteja. Tavallisesti samaa sitaattia ei käytetä kahdesti samassa raportissa.

Yleensä sitaatit kursivoidaan (usein käytetään kursivoinnin lisäksi lainausmerkkejä, mutta pelkkä kursivointi riittää). Lyhyet sitaatit voivat olla kursivoituna tekstin sisällä, kun taas pitemmät olisi hyvä erottaa omaksi sisennetyksi kappaleekseen, edelleen kursivoituna. Yli 40 sanan sitaatit sisennetään vasemmasta reunasta (1,3 cm) omaksi kappaleekseen. Tällöin ei käytetä lainausmerkkejä. Jos suorasta esityksestä jätetään tarkoituksellisesti jotakin asian esittämisen kannalta tarpeetonta pois, merkitään pois jätettyyn kohtaan kaksi ajatusviivaa [– –]. Tekstinäytteet tulisi kääntää työn kirjoituskielelle. Menetelmäosassa tai viimeistään ensimmäisen tekstinäytteen yhteydessä tulee ilmaista tekstinäytteiden kääntäjä. Alkuperäiskieliset tekstinäytteet tulee esittää työn liitteenä.

Tekstinäytteissä esitetään koodimuodossa tunnistetiedot, eli lukijan tulee tietää, kenen haastateltavan tai minkä artikkelin näytteestä on kyse (esim. Haastateltava 1, tai H1). Joskus voi haastateltavien anonyymiyden varjelemiseksi olla välttämätöntä olla antamatta lukijalle tätä tietoa. Tällöin on selitettävä, mistä on kyse. Myös silloin on eksplisiittisesti kerrottava, esitetäänkö kaikilta haastateltavilta jne. tekstinäytteitä, koska yleensä lukijaa kiinnostaa, onko lainauksia aineistosta tasaisesti. Mikäli kirjoittaja tekee omia selvennyksiä tekstinäytteisiin (esim. pronominin viittaukset), ne merkitään hakasulkeisiin []. Esimerkiksi:

No se ei se ainakaan nyt näytä olevan niin kivalta mut en mä usko et se olis kymmenen vuotta sittenkin nii hyvä koska nyt se.. emmä tiä.. mut mun mielestä [paikkakunta] on tosi hyvin kaikki elämäntilat ja kaikkee. [– –] Mut en tiä tuoks se mulle hyviä juttuja vai sit taas huonoja mutta mä oon ihan tyytyväinen et mä oon rohkee mä koitan opetella ja sit niin ku kokea jotain uutta. Se oli mun mielestä et mä jotenkin menin sitä mun rajaa yli, et ei ehkä enää pelottaa nii paljoa. (Haastateltava 2)

Kuvien käyttöä koskevat samat periaatteet kuin tieteellistä tekstiä, taulukoita ja kuvioita: käytä vain kuvia, jotka ovat tarpeellisia tutkimuskohteesi tai analyysisi ymmärtämisen kannalta. Varusta kuva numerolla, selkeällä kuvatekstillä ja riittäväillä lähdetiedoilla. Ilmoita kuvan yhteydessä, mikäli olet muokannut sitä (esim. rajaamalla). Kuvateksti sijoitetaan kuvan alapuolelle. Viittaa tekstissä kuvaan kuten kuvioon.

Esimerkki:

Mainos havainnollistaa tupakkateollisuuden keinoja hyödyntää maskuliinisuuteen liittyvää kuvastoa tupakkatuotteiden mainonnassa Helsingissä 1970-luvulla (Kuva 1).

Kuva 1. Marlboro-mainos, Helsinki (n.1970). Kuvaja: Ahola, Harri. Helsingin kaupunginmuseo. (Kuvaa on rajattu)

Diskussio

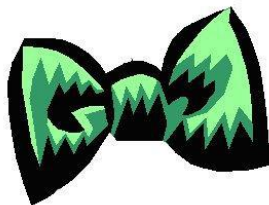
Keskusteluosuudessa tutkimustulokset suhteutetaan selväsanaisesti tutkimuksen taustakirjallisuuteen ja sen pohjalta laadittuihin tutkimuskysymyksiin sekä arvioidaan tulosten merkitystä, luotettavuutta ja käytettävyyttä. Tarkoituksena on sitoa Tulokset-luvun yksityiskohdat aikaisempiin tutkimuksiin, yleisempiin pohdintoihin ja tulkita saatuja tuloksia. Mikäli sinun ja muiden tulokset ovat keskenään ristiriidassa, pohdi, mistä tämä johtuu. Diskussion voi aloittaa lyhyellä tulosten pääkohtien esille nostamisella. Diskussioon sisältyvän tulosten yhteenvedon tarkoituksena on lähinnä kuvata se ”metsä”, joka tulosten ”puista” näkyy.

Sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen työn diskussiossa olisi hyvä muun muassa

- vastata johdannon kysymyksenasetteluihin
- käsitellä tutkimusmenetelmän rajoituksia ja heikkouksia
- pohtia, miten tutkimus lisäsi tietoa tutkittavalla alueella
- miettiä tulosten reliabiliteettia ja validiteettia
- pohtia tutkimustulosten hyödyntämisen mahdollisuuksia
- esittää tutkimuksen tuottamat jatkotutkimushaasteet ja käytännön toimenpide-ehdotukset

Jos hypoteesit kumoutuivat tai tutkimuksessa on saatu joitakin odottamattomia tuloksia, pohditaan, mistä nämä saattavat johtua. Diskussiossa voi esittää myös spekulatiivisia tulkintoja, kunhan sananvalinnoilla ilmaistaan spekulatiivisuuden astetta. Siinä voi myös tuoda esiin uusia näkökulmia ja tulosten tulkintapohjia. Diskussiossa on suositeltavaa myös arvioida omien valintojesi vaikutusta tutkielman tuloksiin. Kvantitatiivisessa työssä voi hyödyntää esimerkiksi erilaisia tarkistuslistoja². Lisäksi diskussiossa on mahdollista viitata aiemmin julkaistuihin tutkimuksiin, myös sellaisiin, joita ei ole käytetty tutkielmassa aikaisemmin.

Tutkielman rakenne voidaan siis kuvata oheisen rusetin muodossa. Aihepiirin laajemmasta käsittelystä edetään tutkimuskysymyksiin, menetelmiin ja tuloksiin, jonka jälkeen diskussiossa aihepiiriä käsitellään taas laajemmin.

² Esimerkki tarkistuslistasta, ks. Taulukko 1: Wicherts, J. M., Veldkamp, C. L., Augusteijn, H. E., Bakker, M., Van Aert, R., & Van Assen, M. A. (2016). Degrees of freedom in planning, running, analyzing, and reporting psychological studies: A checklist to avoid p-hacking. *Frontiers in psychology*, 7, 1832. doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01832

Lähdeviitteet

Käytetyt lähteet ilmaistaan sekä tekstissä että lähdeluettelossa. Tekstissä olevan viitteen pitää antaa lähteestä niin tarkat tiedot, että se löytyy lähdeluettelosta helposti. Lukijan on viitteiden perusteella voitava löytää alkuperäiset lähteet tarkistaakseen viitteiden paikkansapitävyyden eli sen, että lähteisiin on viitattu asianmukaisesti. Tästä syystä tekstissä olevan viitteen ja lähdeluettelon tulee tarkasti vastata toisiaan.

Eri tieteenaloilla käytetään erilaisia viittaustapoja. Tärkein sääntö on noudattaa tutkimuksessa samaa viittaustapaa johdonmukaisesti. Sosiaalipsykologiassa noudatetaan pääosin APAn julkaisuoppaan (Publication Manual of the American Psychological Association) mukaista viittaustapaa. On kuitenkin hyvä muistaa, että joillakin julkaisuilla (kuten esimerkiksi Sosiologia- ja Psykologia-lehdellä) on omat sääntönsä, jotka eivät aina vastaa APAn normeja. Näissä kirjoitusohjeissa on pääasiassa seurattu APAn mukaisia viittauskäytäntöjä, kuitenkin suomen kieliooppia noudattaen. Tapaukset, joissa APAn englanninkielisille teksteille tarkoitetut ohjeet ovat ristiriidassa suomen kielen kanssa, on merkitty alaviitteillä.

Sosiaalipsykologiassa viitteet tekstin sisään merkitään siten, että sulkeissa mainitaan tekijän nimi ja vuosiluku. Sivu(t) merkitään aina, kun kyseessä on suora sitaatti tai lähteenä on monografia. Jälkimmäisessä tapauksessa sivujen tulee ilmaista, mihin kohtiin kyseistä kirjaa tutkielmassa oleva teksti nojautuu. Pilkku tulee tekijän nimen, vuosiluvun ja sivunumeron väliin. Suomen kielessä ei tavallisesti laiteta pilkkua tekijän nimen ja vuosiluvun väliin, mutta koska APAn ohje on maailmanlaajuisessa käytössä, suosittelemme noudattamaan sitä.

Esimerkki:

(Brown, 1986, s. 45–46)

Useaan lähteeseen viitattaessa julkaisut erotetaan toisistaan puolipisteellä. Tekstin sisällä sulkeissa olevat lähdetiedot sijoitetaan aakkosjärjestykseen.

Esimerkki:

(Argyle, 1969, s. 35–37; Tajfel, 1978)

Kun tekijä mainitaan (itse) tekstissä, ja viittauksen kohteena on koko kirja, tulee sulkeiden sisään vain vuosiluku. Jos sen sijaan viitataan julkaisun tietylle sivulle, kirjoitetaan viite kokonaan sulkeiden sisään.

Esimerkki:

Myllyniemi (1984, s. 78) toteaaakin, että konstruktionistinen tunnesäätö-käsite on syntynyt sen näkemyksen innoittamana, että sosiaalinen säätely pystyy tavoittamaan ihmisen sisimmätkin elämykset ja muokkaamaan niitä.

Samalta kirjoittajalta samana vuonna ilmestyneet julkaisut erotetaan tekstin sisällä lisäämällä painovuoden jälkeen ilman välilyöntiä pieni kirjain alkaen a:sta, esimerkiksi (Tajfel, 1978a) ja (Tajfel, 1978b).

Jos teoksella on kaksi tekijää, mainitaan aina molemmat, jos useampia, mainitaan ensimmäinen ja ym. Ruotsinkielisessä tekstissä käytetään lyhennettä m.fl. Kuitenkin kun lähde mainitaan ensimmäistä kertaa tekstissä, luetellaan kaikki tekijät. Jos tekijöitä on kuusi tai useampia, myös ensimmäistä kertaa mainittaessa käytetään lyhyttä merkintää ensimmäinen kirjoittaja + lyhenne ym.

Kun kahden kirjoittajan julkaisu esiintyy tekstissä pelkkänä lähdeviitteenä, se merkitään seuraavasti: (Myllyniemi & Helkama, 1984), kolmen tai useamman kirjoittajan tapauksessa mainitaan tekstiviitteessä vain ensimmäinen (Helkama ym., 1998, s. 149–150), mikäli julkaisu on jo aiemmin ollut esillä.

Jos sen sijaan juoksevan tekstin sisällä viitataan useisiin kirjoittajiin, se tehdään seuraavasti:

Esimerkki:

Tajfel ja Turner (1979) ovat esittäneet, että – –.

Hargie ym. (1995, s. 226–233) listaavat useita avautumisen funktioita – –.

Toimitetun kirjan (kokoomateoksen) artikkeleihin tai lukuihin viitataan tekstissä artikkelin tai luvun kirjoittajan nimellä, aivan samoin kuin kokonaiseen kirjaan.

Esimerkki:

Ahokas (1998, s. 120–133) kertoo tunnetyön – –.

Jos kokoomateosta halutaan luonnehtia tekstissä yleisesti, voidaan ilmoittaa teoksen nimi ja toimittajat, esimerkiksi Sosiaalinen vuorovaikutus -teoksen (Lahikainen & Pirttilä-Backman, 1998) ratkaisut – –. Lähdeluettelosta teos löytyy tällöin kohdasta Lahikainen & Pirttilä-Backman.

Sen sijaan aikakauslehden artikkeliin viitattaessa ei sivunumeroita tarvitse ilmoittaa. Merkitään siis ainoastaan tekijä ja vuosiluku.

Esimerkki:

(Vainio, 2003)

Kun viitataan sanomalehtiartikkeliin, jonka kirjoittaja kuuluu lehden toimittajakuntaan (esim. Helsingin Sanomien kotimaan tai ulkomaan uutissivuilla julkaistut artikkelit), kirjoittajan nimen tilalle tulee sekä tekstissä että lähdeluettelossa sanomalehtiartikkelin nimi. Artikkelin nimen perään merkitään lehden ilmestymispäivämäärä.

Esimerkki:

(Kolme muskettisoturia hiovat yhteistyötään EU:ssa, 18.2.2004)

Sen sijaan viitattaessa sellaiseen sanomalehtiartikkeliin, jonka tekijä ei selvästi kuulu lehden toimittajakuntaan, merkitään tekstiin artikkelin tekijän nimi ja lehden ilmestymispäivämäärä.

Esimerkiksi sanomalehdissä julkaistut vieraskynä- ja mielipidekirjoitukset sekä kolumnit ilmoitetaan tällä tavoin.

Esimerkki:

(Myllyniemi, 20.7.1996)

Pisteen käytöllä osoitetaan, kohdistuuko viite yhteen vai useampaan virkkeeseen. Jos viite kohdistuu vain yhteen virkkeeseen tai virkkeen osaan, viite sijoitetaan omassa tekstissä virkkeen sisään sulkeisiin ennen virkkeen lopussa olevaa pistettä.

Esimerkki:

Kommunikoimatta jättäminen voidaan tunnistaa myös yrittäjillä tärkeänä vuorovaikutustapahtumana (Vesala, 1992, s. 53–56).

Jos viite koskee tekstin useampaa virkettä, sijoitetaan viite virkkeiden perään viimeisen virkkeen loppuvälimerkin jälkeen. Tällöin viitteen loppupiste laitetaan sulkeiden sisään.

Esimerkki:

Muokkaamme jatkuvasti, usein tiedostamattamme, yksityisiä tunteitamme. Kykymme tunnetyöhön on kuitenkin myös organisaatioiden ja sosiaaliteknologian tiedossa ja näin valjastettavissa moninaisiin tehtäviin. Taloudellisen hyödyn tavoittelu on näistä selkein. (Ahokas, 1998, s. 132.)

Jos useampi peräkkäinen virke perustuu samaan lähteeseen, lukijan voi joskus olla vaikea saada selvää, mitkä kaikki virkkeet nojautuvat tähän lähteeseen. Epäselvien tilanteiden välttämiseksi kannattaa yhdistellä eri lähteistä saatua samaa asiakokonaisuutta koskevaa tietoa tai ainakin lauseiden muotoilussa huomioida epäselvyyden riski. Tekstistä saa myös elävämpää, jos ei laita lähdeviitettä kappaleen loppuun, vaan mainitsee tekijän jo aikaisemmin.

Esimerkki:

Ahokas (1998, s. 132) on koonnut yhteen aikaisempia tutkimuksia ja huomauttaa, että muokkaamme jatkuvasti tunteitamme. Kykymme tunnetyöhön on kuitenkin myös organisaatioiden ja sosiaaliteknologian tiedossa ja näin valjastettavissa moninaisiin tehtäviin, joista taloudellisen hyödyn tavoittelu on selkein. (Mts. 132.)

Joskus lähteisiin viitataan myös siteeraamalla lähdettä sanatarkasti. Tällöin käytetään lainausmerkkejä erottamaan lainattu teksti omasta tekstistä.

Esimerkki:

Ja kuinka ollakaan, Darwinin (1988, s. 467) toteamus ” – kilpailun yleensä täytyy olla ankarin niiden muotojen välillä, jotka ovat kaikissa suhteissa hyvin toistensa kaltaisia” pätee digitaalisiin tuotteisiin ja vuorovaikutusmuotoihin yhtä hyvin kuin eliölajeihinkin.

Kun lainaus on pitkä (yli 40 sanaa), jakso sisennetään vasemmasta reunasta (1,3 cm) omaksi kappaleekseen. Tällöin ei käytetä lainausmerkkejä. Viite sijoitetaan lainauksen loppuun ja piste pannaan viitteen sisäpuolelle ennen kaarisuljetta. Suoraan lainaukseen pitää aina merkitä sivunumero(t).

Viitemerkintää mt. (= mainittu teos) tai mts. + sivunumero (= mainitussa teoksessa sivu[i]lla) voi käyttää silloin, kun samaan lähteeseen viitataan toistamiseen eikä välillä ole viitattu muuhun lähteeseen. Huomaa, että viitemerkintä kirjoitetaan isolla alkukirjaimella (Mts.), kun viite koskee tekstin useampaa virkettä ja vastaavasti pienellä alkukirjaimella (mts.), kun viite kohdistuu yhteen virkkeeseen. Kirjoihin viitattaessa tulee mainita sivu, jolta tieto on lainattu. Viitemerkintöjen käytössä on syytä olla varovainen: viittaus ei saa aiheuttaa sekaannusta eikä alkuperäisen viittauksen ja viitemerkinnän välillä saa olla muita viittauksia.

Esimerkki:

Erich Frommin (1962, s. 217) mukaan kasvatus meidän kulttuurissamme liian usein johtaa spontaanisuuden häviämiseen ja alkuperäisten eli yksilöstä itsestään lähtevien

sieluntoimintojen korvautumiseen ulkoapäin vaikutetuilla tunteilla, ajatuksilla ja pyrkimyksillä.

Ystävällisyydestä, hyväntuulisuudesta ja kaikesta, mitä hymyn arvellaan ilmaisevan, tulee automaattitoimintoja, jotka pannaan käyntiin ja sammutetaan kuin sähkökatkaisimesta (mts. 218–219).

Tekstissä olevan viitteen edelle voidaan harkinnan mukaan sijoittaa sulkeisiin sellaisia lisäaineita kuin *esim.*, *mm.*, *varsinkin*, *etenkin*, *erityisesti*, *ks.* ja *vrt.* Tällaisten viitteiden käytössä on kuitenkin oltava tarkkana: *ks.* ohjaa hakemaan osoitetusta paikasta lisää samansuuntaista tietoa, *vrt.* taas sanotusta ainakin jossain mielessä poikkeavaa tietoa. Näitä lyhenteitä ei tulisi käyttää liikaa. Tekstin viimeistelyvaiheessa onkin syytä tarkistaa, milloin ne ovat todella aiheellisia.

Kun tekstissä viitataan internet-lähteeseen, voidaan tekstiviittaus merkitä usealla tavalla. Verkkoaineistot moninaistuvat nopeasti, joten kirjoittajan tulee harkita tapauskohtaisesti, mikä on kulloinkin selkein tapa viitata käytettyyn aineistoon.³ Esimerkiksi verkossa julkaistun tekstin julkaisuvuosi ei aina selviä verkkosivulta ja tällöin on syytä esittää hakasuluissa arvio julkaisuvuodesta. Viittausten kohdalla tärkeintä on, että viittaustekniikkaa noudatetaan johdonmukaisesti läpi työn, ja jokainen viitattu lähde on helposti löydettävissä lähdeluettelosta.

Esimerkiksi viitattaessa Kansanterveyslaitoksen internetsivuilta löytyviin AIDSia ja HIVia käsitteleviin perustietoihin, voidaan viite rakentaa tekstin sisään seuraavasti.

Esimerkki:

(Perustietoa HIVstä ja AIDSista, 2006)

Esimerkki arvioidun vuosiluvun merkitsemisestä:

Helsingin yliopiston verkkosivuilla todetaan, että avoimella tieteellä voidaan levittää tutkimustietoa ja saattaa tieto nopeasti käyttöön. (Helsingin yliopisto, [n.2018]).

Suorissa lainauksissa, mikäli sivunumeroa ei ole saatavissa, ilmoita kappale tai väliotsikko, jonka alla lainattu kohta verkkosivulla sijaitsee.

Esimerkki:

Helsingin yliopiston [n.2018] mukaan: ”Avoin tiede on tapa edistää tiedettä ja lisätä sen vaikuttavuutta yhteiskunnassa. Se saattaa tutkimuksen tulokset nopeasti muiden tutkijoiden saataville, säästää resursseja sekä parantaa tieteen laatua.” (”Mitä hyötyä avoimesta tieteestä?”, kappale 1).

Jos lähteenä käytetyn julkaisun kirjoittaja ei ole tiedossa, tekstissä käytetään viitteenä vuosiluvulla varustettua julkaisun nimeä, joka saman asuisena aloittaa myös lähdeluettelon vastaavan kohdan.

Esimerkki:

Suomalaisten 15–64-vuotiaina kuolleiden miesten yleisin kuolinsyy vuonna 2009 oli alkoholista johtuva syy (Tilastokeskus, 2009).

³ Tarkempia ohjeita varten ks. *APA style guide to electronic references, Sixth Edition* (2012), tai uudempi painos.

Lähdeluettelossa:

Tilastokeskus (2009). *Kuolemansyyt 2009*. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 10.10.2019 osoitteesta: http://www.stat.fi/til/ksyyt/2009/01/ksyyt_2009_01_2011-02-22_kat_002_fi.html

Toisinaan viitteessä saatetaan käyttää myös julkaisijayhteisön nimeä, mutta usein julkaisun nimi antaa lukijalle enemmän sisällöllistä tietoa lähteestä kuin pelkkä viittaus julkaisijayhteisöön. Silloin kun julkaisun tekijä on selvästi tiedossa, viitataan lähteeseen siten, että ensin mainitaan tekijä ja sitten vuosiluku (Kauppinen, 1998).

Joskus voi joutua viittaamaan lähteeseen, johon joku toinen kirjoittaja on viitannut, mutta jota ei itse ole löytänyt (koska se on hyvin vanha, siitä on painos loppunut tms.). Tällaisia niin sanottuja toisen käden lähteitä pitäisi välttää, mutta jos joudut tähän tilanteeseen, viittaus merkitään seuraavasti.

Esimerkki:

(Sheldon, 1949, s. 2–3; ref. Eskola, 1985, s. 28)

Yllä mainitussa tapauksessa olet siis lukenut Eskolan kirjaa (toisen käden lähde), jossa on puolestaan viitattu Sheldoniin (alkuperäislähde), jota et ole nähnyt. Viitteessä mainitaan siten ensin alkuperäislähde ja vasta sen perässä toisen käden lähde eli teos, jossa on viitattu alkuperäislähteeseen. Tätä käytäntöä ei kuitenkaan suositella kuin poikkeustapauksissa, siis vain, jos alkuperäislähdettä ei ole mahdollista saada käsiinsä.

Lakitekstiin viitattaessa merkitään tekstiviitteeseen lain virallinen nimi tai käyttönimi ja vuosiluku.

Esimerkki:

Mielenterveyslaki (1990)

Henkilökohtaisia tiedonantoja ovat muun muassa kirjeet, muistiot, puhelinkeskustelut, henkilökohtaiset haastattelut ja sähköpostiviestit. Tekstiviitteeseen merkitään tiedon antajan sukunimi ja vuosi.

Esimerkki:

Haukkalan (2019) mukaan – –.

Henkilökohtaiset tiedonannot tulee mainita myös lähdeluettelossa.⁴ Henkilökohtaisiin tiedonantoihin ei tule kuitenkaan tukeutua liiaksi, vaan ensisijaista lähdemateriaalia ovat julkaistut lähteet.

Lähdeluettelo

Tekstin lopussa esitettävä lähdeluettelo antaa tarpeelliset tiedot jokaisen lähteen tunnistamista ja etsimistä varten. Tekijän tulee valita käyttämänsä lähteet harkiten ja ottaa mukaan vain ne, joihin hän tekstissään viittaa.

⁴ Käytäntö poikkeaa APAsta, jonka mukaan henkilökohtaisiin tiedonantoihin viitataan vain tekstissä.

Koska lähdeluettelon tarkoituksena on helpottaa lähteisiin palaamista, täytyy lähdeviittausten olla paikkansapitäviä ja virheettömiä. Jokainen merkintä sisältää tavallisesti seuraavat elementit: tekijä, teoksen julkaisuvuosi, teoksen nimi ja kustantajatiedot.

Kirjoista ilmoitetaan julkaisuvuoden lisäksi kustantaja ja julkaisupaikka (kustantajan kotipaikka). Ei siis merkitä molempia, sekä julkaisu- että painopaikkaa.

Esimerkki:

Helsinki: WSOY (ei esim. Helsinki Porvoo: WSOY).

Kustantajien nimistä voidaan jättää pois yhtiömuotoa koskevat tarkenteet, esim. Oy, Ab, Ltd., Co., & Sons., Inc., Publishers. Jos kustantajalla on useita toimipaikkoja, riittää, että niistä mainitaan vain ensimmäinen tai typografisesti korostettu. Ei esimerkiksi Oxford, Lontoo, New York, Pariisi, vaan ainoastaan ensimmäisenä mainittu toimipaikka eli tässä tapauksessa Oxford.

Lähdeluettelo laaditaan samalla kielellä kuin tutkielma. Lähdeluettelo voi tarvittaessa ryhmitellä esimerkiksi julkaistuihin ja julkaisemattomiin lähteisiin tai kirjallisiin ja sähköisiin lähteisiin. Lähteitä ei numeroida. Lähdetieto päättyy pisteeseen. Teokset järjestetään tekijänmukaiseen aakkosjärjestykseen. Kun käytetyssä lähteessä on useampi tekijä, heidän nimensä kirjoitetaan lähdeluettelon lähteen mainitsemassa järjestyksessä.

Samana tekijän kirjoitukset järjestetään julkaisuvuoden mukaiseen järjestykseen, ja jos samalta vuodelta on useita teoksia, ne erotetaan toisistaan lisäämällä vuosiluvun jälkeen kirjain (2000a, 2000b jne.). Samaa merkintää on käytettävä tietysti myös tekstissä. Samanimisten tekijöiden teokset järjestetään lähdeluettelon siten, että etunimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä ensimmäinen kirjoitetaan lähdeluettelon ensimmäisenä.

Jos kirjoittajaa ei tiedetä, merkintä aloitetaan suoraan julkaisun nimellä. Toisinaan teoksen tekijänä saattaa olla jokin yhdistys, organisaatio tai instituutio. Jos kirjoittajaa ei mainita julkaisussa, merkintä aloitetaan sekä tekstiviitteessä että lähdeluettelossa suoraan julkaisun nimellä. Myös organisaation nimi voi olla ensimmäisenä tekijänä.

Esimerkki:

Tilastokeskus⁵ (1987). *Kuolemansyyt 1986* (SVT VI B: 142). Helsinki: Tilastokeskus.

Kirjat:

Lähteestä ilmoitetaan kirjoittajan sukunimi, etunimen ensimmäinen kirjain, julkaisuvuosi, teoksen nimi (kokonaisuudessaan), julkaisupaikka ja kustantaja. Jos julkaisuvuotta ei tiedetä, merkitään sulkeisiin ”päiväämätön” vuosiluvun paikalle. Teoksen nimi kursivoidaan.

Esimerkki:

Eskola, A. (1982). *Vuorovaikutus, muutos, merkitys*. Helsinki: Tammi.

Liebkind, K. (toim.)⁶ (2000). *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus.

⁵ APAn vastaisesti ja suomen kielen mukaisesti tähän ei tule pistettä.

⁶ APAn vastaisesti ja suomen kielen mukaisesti tähän ei tule pistettä.

Kun teoksella on yhdestä seitsemään tekijää, merkitään kaikki tekijät lähdeluetteloon lähteen mainitsemassa järjestyksessä. Mikäli teoksella on enemmän kuin seitsemän tekijää, merkitään lähdeviite seuraavasti:

Valkeapää, A., Paloniemi, R., Vainio, A., Vehkalahti, K., Helkama, K., Karppinen, H.,... Rekola, M. (2009). *Suomen metsät ja metsäpolitiikka – kansalaisten näkemyksiä* (Tutkimusraportteja 55). Helsingin yliopisto, metsäekonomian laitos.

Jos julkaisusta on annettu lisäinformaatiota (kuten painos, volyymin numero), joka helpottaisi lähteen tunnistamista ja löytämistä, merkitään informaatio sulkeissa välittömästi teoksen nimen jälkeen. Jos tekstiä on uudessa painoksessa muutettu, mainitaan painoksen numero.

Esimerkki:

Kaila, E. (1958). *Persoonallisuus* (5. painos). Helsinki: Otava. (Alkuperäinen teos julkaistu 1934.⁷)

Gergen, K., & Gergen, M. (1986). *Social psychology* (2. uudistettu painos). New York: Springer-Verlag.

Jos teos on ilmestynyt kauan sitten, alkuperäinen ilmestymisvuosi merkitään näkyviin. Tekstissä Kailan teokseen viitattaisiin seuraavasti: (Kaila 1934/1958).

Kun viitataan käännettyyn teokseen, ei alkuperäisteoksen nimeä tarvitse mainita. Tällöin riittää, että käännetyn nimen jälkeen mainitsee sulkeissa, kuka on teoksen kääntäjä.

Esimerkki:

Durkheim, E. (1980). *Uskontoelämän alkeismuodot* (Suom. S. Randell). Helsinki: Tammi. (Alkuperäinen teos julkaistu 1912.)

Toisaalta kun viitataan itse alkuperäislähteeseen, tulee käyttää alkuperäisteoksen nimeä, jonka perään hakasulkuihin kirjoitetaan käänнос (paitsi jos teos on ruotsin- tai englanninkielinen).

Esimerkki:

Helkama, K. (1999). Recherches récentes sur les valeurs [Viimeaikaista arvotutkimusta]. Teoksessa W. Doise, N. Dubois & J.-L. Beauvois (toim.), *La construction sociale de la personne* [Persoonallisuuden sosiaalinen konstruktio] (s. 61–73). Grenoble: Presses universitaires de Grenoble.

Kokoomateoksesta ilmoitetaan lähdeluettelossa kirjoituksen (artikkelin tai luvun) tekijän nimi, julkaisuvuosi, kirjoituksen nimi, merkintä, että kyseessä on toimitettu teos (toim.), teoksen nimi, sivunumerot, kustannuspaikka ja kustantaja. APAn normien mukaisesti sivunumerot kirjoitetaan heti teoksen nimen perään sulkeisiin. Kokoomateoksen nimi kursivoidaan, mutta ei viitatus artikkelin/teoksen nimeä.

Esimerkki:

Lipponen, J. (1995). Iso vai pieni laitos. Teoksessa J. Lipponen & P. Uusitalo (toim.), *Yliopisto ja valtiovalta* (s. 59–98). Helsinki: Gaudeamus.

⁷ APAn vastaisesti ja suomen kielen mukaisesti virke päättyy sulkujen sisällä pisteeseen.

Englanninkielisessä kirjoitelmassa vastaavat termit ovat ”In” ja ”Ed./Eds.”. Ruotsinkielisessä kirjoitelmassa käytetään ”I verket” tai pelkkä ”I” ja ”red.”.

Esimerkki:

Liebkind, K. (2001). Acculturation. In R. Brown & S. Gaertner (Eds.), *Blackwell handbook of social psychology: Intergroup processes* (pp. 386–406). UK: Blackwell.

Teos voi olla myös julkaisematon. Tyypillisesti tällaisia ovat muun muassa pro gradu -tutkielmat ja lisensointitöitä.

Esimerkki:

Liimakka, S. (2001). *Hyvät, pahat ja ristiriitaiset. Ruumiillisuus nuorten naisten sosiaalisina käsityksinä ja yksilöllisinä kokemuksina*. Julkaisematon sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Kun teos on arvioitavana oleva käsikirjoitus, ei mahdollisen kustantajan nimeä saa mainita. Vastaavalla tavalla merkitään lähdeluetteloon myös julkaisemattomat käsikirjoitukset.

Esimerkki:

Pirttilä-Backman, A.-M., & Kajanne, A. (1998). *The development of implicit epistemologies during early and middle adulthood*. Arvioitavana oleva käsikirjoitus.

Toisen käden lähteitä käytettäessä lähdeluetteloon merkitään molemmat lähteet. Lisäksi tehdään selväksi, kumpi niistä on alkuperäislähde merkitsemällä alkuperäislähteen jälkeen Ref. ja tämän jälkeen toisen käden lähteen tekijä ja vuosiluku (sulkeissa).

Esimerkki:

Sheldon, W. H. (1949). *Varieties of delinquent youth: An introduction to constitutional psychiatry*. New York: Harper. Ref. Eskola (1985).

Toisen käden lähteen kaikki tiedot ilmenevät lähdeluettelossa omalla aakkosten mukaisella paikallaan:

Eskola, A. (1985). *Persoonallisuustyypeistä elämäntapaan: Persoonallisuuden tutkimuksen metodologisia opetuksia*. Helsinki: WSOY.

Aikakauslehtiartikkelit:

Lähteestä ilmoitetaan kirjoittajan nimi, julkaisuvuosi, artikkelin nimi, lehden nimi, vuosikerran numero (volyymi) ja artikkelin sivunumerot. Aikakauslehtiartikkeliin viitattaessa kursivoidaan artikkelin nimen sijasta lehden nimi, numero ja numeron jälkeinen pilkku. Toisin kuin kokoomateoksessa, sivunumerot merkitään viimeiseksi lähdeviitteeseen.

Esimerkki:

Pirttilä-Backman, A.-M., Kassea, R., & Sakki, I. (2009). Human and peoples' rights: Social representations among Cameroonian students. *International Journal of Psychology*, 44, 459–467.

Volyymin (vuosikerran numeron) eteen ei kirjoiteta lyhennettä vol. Lehden numero merkitään volyymin perään sulkeissa ainoastaan silloin, kun lehden jokaisen volyymin eri numero alkaa sivulta 1.

Lähdeviitteeseen liitetään hakasulkeisiin artikkelin nimen perään myös kaikki sellainen tieto, joka on oleellista lähteen tunnistamisen ja löytämisen kannalta. Hakasulkeet sisältävät kuvauksen artikkelin muodosta, ei otsikosta. Esimerkkejä tällaisesta lisäinformaatiosta ovat [erikoisnumero], [monografia], [abstrakti] ja [kirje päätoimittajalle].

Päivittäin ilmestyviin sanomalehtiin viitattaessa on tärkeää ilmoittaa lehden ilmestymispäivämäärä. Jälleen kursivoidaan lehden nimi. Sivunumero tai muu sijainti ilmaistaan viitteen lopussa.

Esimerkki:

Myllyniemi, R. (20.7.1996). Kännykät ja tunteet [vieraskynä]. *Helsingin Sanomat*, s. A⁸ 2.

On myös tavallista, ettei sanomalehti mainitse artikkelin tekijän nimeä tai artikkelin tekijä kuulu lehden vakituiseen toimittajakuntaan. Tällöin lähdeviite aloitetaan artikkelin nimellä.

Esimerkki:

Kolme muskettisoturia hiovat yhteistyötään EU:ssa. (18.2.2004). *Helsingin Sanomat*, s. A 11.

Jos artikkeli on edelleen painossa, ei artikkelin ilmestymisvuotta, vuosikerran numeroa (volyymiä) tai sivunumeroita mainita.

Esimerkki:

Pirttilä-Backman, A.-M., Kassea, B. R., & Ikonen T. (painossa). Cameroonian forms of collectivism and individualism. *Journal of Cross-Cultural Psychology*.

Tekstissä artikkeliin viitataan seuraavasti: (Pirttilä-Backman ym., painossa).

Ruotsinkielisissä tutkielmissa kirjoitetaan ”i tryck”, englanninkielisissä tutkielmissa ”in press”. Huom.! Tarkista ennen työn arvioitavaksi jättämistä, joko painossa olevat lähteet on julkaistu, jossa tapauksessa niihin laitetaan täydelliset lähdetiedot.

Konferenssijulkaisut, esitelmät ja komiteanmietinnöt:

Kun symposiumin tai konferenssin pohjalta tehdään kirja, julkaistu kirjoitus merkitään lähdeluetteloon pitkälti samoin kuin kokoomateoksen artikkeli, mutta symposiumin tai konferenssin nimi kursivoidaan.

Esimerkki:

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1991). A motivational approach to self: Integration in personality. Teoksessa R. Dienstbier (toim.), *Nebraska Symposium on Motivation: Vol. 38. Perspectives on Motivation* (s. 237–288). Lincoln: University of Nebraska Press.

Jos teosta ei ole julkaistu, merkitään tekijöiden jälkeen sulkeisiin symposiumin ajankohta (kuukausi ja vuosi) ja lisäksi kerrotaan viitteen lopussa konferenssin nimi ja paikka (ks. seuraava esimerkki).

⁸ APAn vastaisesti tähän tulee välilyönti, sillä kyseessä ei ole koko-, vaan sijaintikoodi.

Erilaisissa kokouksissa tai tilaisuuksissa pidetyt esitelmät ja posterit ovat usein painamattomia, ja ne esitetään lähdeluettelossa seuraavalla tavalla:

Myry, L. (2002, kesäkuu). *Everyday value conflicts and integrative complexity of thought*. Esitelmä pidetty tilaisuudessa 13th General Meeting of the European Association for Experimental Social Psychology, San Sebastian, Espanja.

Vastaavasti englanniksi:

Myry, L. (2002, June). *Everyday value conflicts and integrative complexity of thought*. Paper presented at the 13th General Meeting of the European Association for Experimental Social Psychology, San Sebastian, Spain.

Komiteanmietintöihin viitataan seuraavasti:

*Naisten tutkijanuran ongelmat ja esteet*⁹ (1982). (Komiteanmietintö 33). Helsinki: opetusministeriö.

Sarjat ja tutkimusraportit:

Kun viitataan yliopiston julkaisemaan sarjaan, merkitään sarjan nimi ja numero sulkeissa heti teoksen nimen jälkeen.

Esimerkki:

Vesala, K. M. (1996). *Yrittäjyys ja individualismi. Relationistinen linjaus* (Sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia 2). Helsingin yliopisto, sosiaalipsykologian laitos.

Väitöskirjojen täytyy Suomessa olla julkaistuja ennen hyväksymistä. Väitöskirjat julkaistaan usein laitosten sarjajulkaisuissa.

Esimerkki:

Vainio, A. (2003). *One morality – or multiple moralities?* (Social psychological studies 7). Helsingin yliopisto, sosiaalipsykologian laitos.

Myös laitosraportteihin viitattaessa raportin numero merkitään sulkeisiin välittömästi raportin nimen perään. Englanninkielisissä lähteissä tutkimusraportteja kutsutaan usein nimellä Technical Report.

Esimerkki:

Haukkala, A., & Eränen, L. (1994). *Katsaus ydinonnettomuuksien psykologisiin seurauksiin sekä empiirinen tutkimus säteilysuojelu-toimenpiteiden vaikutuksista käyttäytymiseen kuvitteellisessa tilanteessa* (STUK-YTO-TR 74). Helsinki: Säteilyturvakeskus.

Triandis, H. C., Marin, G., Betancourt, H., & Chang, B. (1982). *Acculturation, biculturalism, and familism among Hispanic and mainstream Navy recruits* (Technical Report No.15). Champaign: University of Illinois, Department of Psychology.

⁹ APA:n vastaisesti ja suomen kielen mukaisesti tähän ei tule pistettä.

Jos paikkakunnan nimi sisältyy yliopiston nimeen, sitä ei toisteta. Ohje koskee lähinnä yliopistojen julkaisemia raportteja, laitosten sarjajulkaisuja, symposium- ja konferenssiesityksiä.

Audiovisuaaliset lähteet:

Audiovisuaalisiin lähteisiin kuuluvat elokuvat, tv-sarjat ja -tuotannot, musiikkiäänitteet sekä erilaiset äänitallenteet. Merkitse viitteeseen alkuperäinen julkaisuvuosi tai arvioitu julkaisuajankohta, nimi tai nimike (esimerkiksi mainoksen otsikko), julkaisun muoto (esim. äänite, elokuva), julkaisupaikka sekä tarvittaessa tallenteen julkaisuajankohta (jos eri kuin alkuperäisen teoksen julkaisuajankohta).

Teoksen tekemiseen osallistuneiden tahojen tai henkilöiden roolia voi tarvittaessa selventää sulkeiden sisällä lähdeluettelossa. Esimerkiksi: (tuottaja), (käsikirjoittaja). Teoksen nimen perään kirjoitetaan hakasulkeisiin tarkennus siitä, millainen teos on kyseessä. Esimerkiksi [Elokuva], [TV-sarja], [CD], [Radio-ohjelma], [Podcast].

Esimerkki:

YLE TV1 (tuottaja)¹⁰ (28.4.2004). *A-studion Studio Eurooppa* [televisiolähetys].
Suomi: Yleisradio.

Scorsese, M. (tuottaja), & Lonergan, K. (käsikirjoittaja/ohjaaja) (2000). *You can count on me* [elokuva]. Yhdysvallat: Paramount Pictures.

Lenin, V. I. (puhujana) (1919). Chto takoje sovetskaya vlast [Mikä on Neuvostotasavalta] (Äänite). Kokoelmassa *The rise of communism: Documentary recordings of the time from the USSR, Poland, England and Germany* [CD-äänite]. Wadhurst: Pavilion Records. (1993)

Inha, I. K. (kuvaaja) (1899). *Meijeri*. Valokuva sarjasta Suomen maatalous (Digitoitu alkuperäisestä negatiivista). Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo.

Internet:

Viittaa internetistä löytyvään materiaaliin samalla tavalla kuin painettuun materiaaliin mikäli mahdollista. Ilmoita tekstissä sulkeissa tekijä, vuosi ja sivunumero. Mikäli tekijää ei ole merkitty, käytä tekijänä tekstin julkaisijatahoa (järjestö, instituutio jne.). Muussa tapauksessa merkitse tekijän paikalle materiaalin otsikko. Jos tarkka julkaisuajankohta ei ole tarkasti selvitetävissä, käytä lyhennettä ”n.” (noin) mikäli voit päätellä julkaisuvuoden, tai ”päiväämätön” mikäli julkaisuajankohta ei ole luotettavasti pääteltävissä. Merkitse arvioitu julkaisuvuosi hakasulkeisiin.

Lähdeluettelossa merkitse n. ja arvioitu julkaisuvuosi sulkeiden sisään. Mikäli aineisto on epätavanomaista ja sen luonnetta on syytä selventää lukijalle, merkitse lähdeluettelossa aineiston tyyppi hakasulkeisiin sen otsikon jälkeen (äänitiedosto, video, esite, jne.).

Esimerkiksi

Helsingin yliopisto (n.2018). Avoin tiede (Artikkeli verkkosivulla). Haettu 10.10.2018 osoitteesta <https://www.helsinki.fi/fi/tutkimus/avoin-tiede>

Internet-lähteeseen viitattaessa lukija tulee ohjata mahdollisimman lähelle viitattua informaatiota (mieluummin kuin esim. organisaation yleisille kotisivuille). Osoite kannattaa kopioida suoraan osoiteikkunasta ja siirtää lähdeluetteloon sellaisenaan.

¹⁰ APAn vastaisesti ja suomen kielen mukaisesti tähän ei tule pistettä.

Usein kuitenkin viitataan esimerkiksi jonkin organisaation kotisivuihin. Tällöin lähdeviite voidaan yksinkertaisimmin kirjoittaa seuraavassa muodossa:

Yhdistyneet kansakunnat (n.2019). Haettu 10.10.2019 osoitteesta <http://www.un.org>

Internet-viitteessä täytyy kertoa vähintäänkin sivun otsikko tai kuvaus ja osoite. Jos mahdollista, myös sivun tekijä tulee mainita. Usein tietoa haetaan sanomalehtien verkkosivuilta, jolloin alkuperäinen lehdessä ilmestynyt artikkeli saattaa poiketa huomattavasti viittauksen kohteena olevasta verkkoversiosta. Tämän vuoksi on syytä tuoda selvästi esiin se, että on käytetty lehden verkkoversiota. Lisäksi merkitään lähteen URL-osoite.

Esimerkki:

Lehti, A.-E. (23.5.2004). Pätkätyöt ovat terveysriski. *Helsingin Sanomat*. Haettu 24.5.2005 osoitteesta <http://www.helsinginsanomat.fi/teksti/tuoreet/artikkelit/1076152800402>

Kun viitataan artikkeliin, joka on julkaistu vain internetissä ilmestyvässä lehdessä, lähdeviitteessä mainitaan tekijä, kirjoituksen nimi, lehden nimi ja tarkka URL-osoite. Sivunumeroita ei tavallisesti mainita.

Esimerkki:

Wagner, W. (2003). People in action and social representation: A comment on Jaan Valsiner's (2003) "Theory of Enablement". *Peer Reviewed Online Journal*, 12. Haettu 24.5.2005 osoitteesta http://www.psr.jku.at/PSR2003/12_08Wag.pdf

Useimmat tieteelliset aikakauslehdet ilmestyvät myös sähköisenä versiona. Esimerkiksi EBSCO:n kautta löydettyyn artikkeliin viitataan ikään kuin se olisi paperiversio.

Esimerkki:

Mähönen, T. A., Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., & Finell, E. (2010). Perceived normative pressure and majority adolescents' implicit and explicit attitudes towards immigrants. *International Journal of Psychology*, 45, 182–189.¹¹

Jos viitataan viestiin, joka on julkaistu keskustelufoorumilla, sähköpostilistalla, blogissa tai vastaavalla verkkofoorumilla merkitse viestin kirjoittajan nimi tai kirjoittajan nimimerkki (esimerkissä FiXIT_ASAP). Mikäli viestillä ei ole otsikkoa, käytä otsikkona viestin ensimmäisiä sanoja. Tarkenna sulkeissa minkä tyyppisestä aineistosta on kyse.

Esimerkiksi:

FiXIT_ASAP (4.10.2017). Vihapuhe on tarkoituksella epämääräinen poliittinen termi... (Viesti keskusteluketjussa Suomi24 -foorumilla: Mitä on vihapuhe?). Haettu 10.10.2018 osoitteesta <https://keskustelu.suomi24.fi/t/15023318/mita-on-vihapuhe>

¹¹ APAn ohjeen mukaan elektroniseen julkaisuun viitattaessa (esim. tieteellinen artikkeli), merkitään myös julkaisun DOI-tunnus (digital object identifier) lähdeviitteen lopussa. Esimerkiksi Mähönen, T. A., Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., & Finell, E. (2010). Perceived normative pressure and majority adolescents' implicit and explicit attitudes towards immigrants. *International Journal of Psychology*, 45, 182–189. doi: 10.1080/00207590903487412

Soini, T. (1.10.2018). Hullummaksi menee (Blogi-kirjoitus). Haettu 10.10.2018 osoitteesta <http://timosoini.fi/2018/10/hullummaksi-menee/>

Mikäli tietoa internet-lähteen julkaisuajankohdasta ei ole, lähdeluettelossa käytetään merkintää ”päiväämätön”. Jos viitataan esimerkiksi internetistä löytyvään online-sanakirjaan, merkitään lähdeviite seuraavalla tavalla:

Ontology (päiväämätön). *Merriam-Webster online-sanakirja*. Haettu 24.5.2005 osoitteesta <http://www.merriam-webster.com/dictionary/ontology>

Sosiaalisessa mediassa julkaistuihin teksteihin tai kuviin viitattaessa merkitse viestin tai sisällön lähettäjä (lähettäjän anonymiteetti huomioiden) tai nimimerkki ja julkaisuajankohta. Tarvittaessa tarkenna julkaisuajankohtaa kellonajalla. Jos otsikkoa ei ole, merkitse otsikoksi sisällön ensimmäiset sanat. Sosiaalisen median kuvien osalta ilmoita myös mahdollinen kuvaajatieto. Kuvaile suluissa aineiston luonne ja ilmoita noutoajankohta sekä URL-osoite.

Esimerkiksi:

Haidt, J. (@JonHaidt) (8.10.2018). Human Resources professionals are beginning to adapt to rising rates of anxiety among young employees (Twitter-viesti). Haettu 10.10.2018 osoitteesta <https://twitter.com/JonHaidt/status/1049299629660131328>

University of Helsinki (10.10.2018). Oletko jo lukenut nämä tulevaisuuden klassikot? (Facebook-päivitys). Haettu 10.10.2018 osoitteesta <https://www.facebook.com/HelsinkiUniversity/>

University of Helsinki (12.9.2013). Magazine Yliopisto is celebrating its 60th birthday. Congratulations! (Valokuva Facebook-tilillä). Haettu 10.10.2018 osoitteesta <https://www.facebook.com/HelsinkiUniversity/photos/a.10151049904568083/10151945236948083/?type=3&theater> (Kuvaaja: Linda Tammisto)

Verkkoluennot

Sakki, I. (17.11.2016). The formation processes re-visited – the importance of naturalized representations Esitelmä pidetty tilaisuudessa Hommage á Serge Moscovici, Institut d'études avancées de Paris, Pariisi, Ranska. Haettu 10.10.2018 osoitteesta <https://youtu.be/4d9QHfDAnEA>

Esite (sähköinen tai painettu)

Vastapaino (2018). Kirjat 2018 (Esite). Tampere: Vastapaino.

Vastapaino (2018). Kirjat 2018 (Esite). Haettu 10.10.2018 <https://vastapaino.fi/media/f/1323>

Henkilökohtainen tiedonanto

Henkilökohtaisesta tiedonannosta merkitään lähdeluetteloon tiedon antajan sukunimi ja etunimen alkukirjain (kirjaimet). Lisäksi kerrotaan tiedonannon mahdollisimman tarkka päivämäärä.

Esimerkki:

Haukkala, A. (henkilökohtainen tiedonanto, 15.8.2019).

Lakiteksti

Lähdeluetteloon merkitään lain nimi, säädös ja sen pykälän numero. Lisäksi sulkeisiin merkitään se vuosi, jolloin säädös on laadittu (tämä voi toisinaan poiketa lain nimen mukana mainittavasta vuosiluvusta).

Esimerkki:

Mielenterveyslaki, Suomen säädöskokoelma § 1116 (1990).

Alaviitteet ja loppuviitteet

Joskus on perusteltua laittaa tekstiin sellaista tietoa, joka ei syystä tai toisesta kuulu tekstiin mutta jonka kirjoittaja kuitenkin haluaa tuoda lukijan tietoon. Tällöin voidaan käyttää alaviitettä. Alaviitteet numeroidaan ja numero sijoitetaan yläindeksiksi sen sanan tai virkkeen loppuun, johon se kuuluu. Numero voidaan sijoittaa sen mukaan, kohdistuuko viite yhteen vai useampaan virkkeeseen. Viitenumero merkitään välittömästi viitattavan tekstin jälkeen, kiinni sanaan tai lopetusvälimerkkiin. Alaviitteen teksti kuuluu sijoittaa tekstin alalaitaan. Loppuviitteitä (eli teksti sijoitetaan koko tekstimassan loppuun) ei tulisi suosia, koska ne ovat alaviitteitä vaikealukuisempia.

Liitteet

Liitteinä voidaan esittää laajat ja erilliset työhön liittyvät ja mahdollisesti sen luettavuutta vaikeuttavat osat. Liitteet sijoitetaan tutkielmassa viimeiseksi lähdeluettelon jälkeen. Ne täytyy numeroida ja otsikoida. Tutkielmaan ei laiteta sellaisia liitteitä, joihin ei tekstissä viitata. Lyhyissä seminaaritöissä ei useinkaan tarvita liitteitä, mutta esimerkiksi maisterintutkielmissa ne ovat yleisiä. Liitteeksi hyvin sopivaa materiaalia ovat esimerkiksi käytetty kyselylomake, laadullisen aineiston analyysissä kehitetty koodilista ja haastateltaviin liittyvä yksityiskohtainen tieto, joka on liian yksityiskohtaista varsinaiseen tekstiin. Joissain tapauksissa myös tulososassa esitettäviä tuloksia yksityiskohtaisempia tulostarkasteluja (ei kuitenkaan koskaan esimerkiksi tilastollisten ajojen raakatulostuksia) voidaan laittaa liitteisiin.

Tekstin asettelu

Kirjasin, rivivälit ja marginaalit

Kirjasimen valinnassa on syytä pohtia sen luettavuutta. Times New Roman on suunniteltu paperia säästäväksi, tiiviiksi kirjasimeksi, jonka luettavuus on silti erinomainen. Hyvä pistekoko on 12. Rivivälin tulee olla vähintään 1,5. Suurempikin kirjasin tai rivinväli on mahdollista valita, mutta tällöin kannattaa harkita marginaalien pienentämistä. Suurien marginaalien etu on kommentointitila. Vastaavasti marginaalien pienentäminen edellyttää rivivälin kasvattamista sekä korjausmerkintöjen mahdollistamiseksi että luettavuuden säilyttämiseksi. Suosituksen mukaisesti oikealle jätetään tasaisesti pari senttiä tyhjää, ylös ja alas hiukan enemmän ja vasemmasta marginaalista tehdään tutkielmissa ainakin 4 cm:n levyinen. Esitarkastusversioon kannattaa jättää kommentointitilaa ja sidottavaan versioon iso sisämarginaali.

Tasaus ja kappaleasettelu

Perustyypleissä teksti on vasemmalle tasattua ja tavuttamatonta. Oikean laidan tasausta ei suositella, mutta jos sitä käyttää, on syytä laittaa tavutus päälle, muuten sanavälit voivat levitä kohtuuttomasti.

Tavuttamalla saa tekstin siistimmäksi ja mahtumaan pienempään sivumäärään. Tavutus kannattaa panna päälle vasta aivan loppuvaiheessa (kuitenkin ennen esimerkiksi sisällysluettelon generoimista), ettei se häiritse kirjoittamista.

Leipäteksti

Leipätekstissä suositellaan kappaleiden erottamista kahdella rivinvaihdolla (niin, että kappale-erottimeksi määritellään kaksoisrivinväli, ei painamalla aina kappaleiden välillä kahta kertaa rivinvaihtonäppäintä). Ylipitkissä tutkielmissa, joita ei suositella, voi kuitenkin käyttää yhtä rivinvaihtoa ja kappaleiden sisennystä tilan säästämiseksi.

Otsikkotasot

Otsikkotasojen kirjasinmäärytyksiä ja rivinvälejä voi muuttaa mieltymyksensä mukaan. Tasot on kuitenkin pidettävä ulkonäöltään riittävästi mutta ei liikaa toisistaan ja leipätekstistä erottuvina. Otsikon tulisi myös aina sijoittua lähemmäksi sitä tekstiä, johon se kuuluu (eli sen päällä pitäisi olla enemmän tyhjää tilaa kuin sen alla).

Sivunumerointi

Sivujen laskemisen voi aloittaa joko sisällyssivulta tai vasta ensimmäiseltä tekstisivulta. Sivunumero merkitään sivun oikeaan ylälaitaan. Muista numeroida lähdeluettelosivut aina tekstin jatkoksi. Liitteet tulee myös numeroida, mikäli niihin viitataan tekstissä.

Esimerkki:

Strukturoidun haastattelun kysymykset on esitetty liitteessä (Liite 1).

Kirjoittamiseen liittyviä ohjeita

Aikamuotojen käyttö

Mennyt aikamuoto soveltuu erityisesti tulosten kuvailuun ja kirjallisuuskatsaukseen. Mennyttä aikamuotoa tulisi käyttää silloin, kun viitataan aikaisempaan tutkimukseen, oman tutkimuksen kulkuun sekä omiin ja muiden tuloksiin.

Preesensmuoto soveltuu termien selityksiin, määritelmiin, teorian esittelyyn ja teoriasta johdettuihin väittämiin, erilaisiin taulukoihin ja kuvioihin viittaamiseen sekä tutkimustuloksista keskusteluun ja päätelmien esittämiseen.

Verbin muoto (persoonat)

Monet kirjoitusoppaat suosivat nykyisin yhä enemmän yksikön ensimmäisen persoonan käyttöä. Minä-muodon käytössä on kuitenkin oltava varovainen. On syytä muistaa, että kyseessä on tieteellinen teksti eikä mielipidekirjoitus. Kirjoittaja ei saa tarpeettomasti tuoda itseään lukijan ja asian väliin. Passiivin käyttö ei silti tee tutkimuksesta sen tieteellisempää, vaan pikemminkin ilmaisu on usein jäykkää ja mutkikasta ja siten epätarkkaa.

Me-pronominilla viitataan vain yhtä useampaan tekijään eikä sitä näin ollen useinkaan suositella käytettäväksi maisterintutkielmassa.

Kielenkäyttö

Tieteellisen tekstin pitää olla asiallista, mutta ikävää sen ei tarvitse olla. Hyvää ja vaihtelevaa kieltä oppii kirjoittamalla ja lukemalla paljon. Älä kirjoita vaikeaselkoisesti ja vierasperäisin sanoin vain vaikuttaaksesi viisaammalta: useimmiten helposti luettava teksti kertoo asian paremmasta ymmärtämisestä ja sisäistämisestä. Hyvä kirjoittaja osaa kirjoittaa suomeksi. Tieteellisissä teksteissä tämä tosin joskus tuottaa ongelmia, sillä kaikille termeille ei ole olemassa hyvää suomenkielistä vastinetta. Tarpeen vaatiessa voit tehdä käännöksen itse ja antaa vaikkapa sulkeissa lisäksi alkuperäisen termin. Kannattaa myös kysyä työn ohjaajalta, onko käyttämällesi vieraskieliselle termille olemassa vakiintunutta suomenkielistä käännöstä. Toisaalta tulee välttää myös liian arkikielisiä ilmaisuja. Esimerkiksi sana nihkeä on vakiintunut tv-uutisten kieleen, mutta tieteelliseen kielenkäyttöön se on liian epätäsmällinen.

Kirjoita aina kokonaisia lauseita, älä jätä verbiä pois! Käytä kirjoittaessasi vaihtelevaa virkerakennetta: päälauseita, sivulauseita, lauseenvastikkeita. Jos käytät pelkkiä päälauseita, tekstistä tulee töksähtelevää. Toisaalta liian pitkät, monista toisilleen alisteisista sivulauseista koostuvat virkkeet ovat vaikeita lukea. Käyttäessäsi lauseenvastikkeita ole huolellinen, sillä niissä tulee helposti virheitä ja niiden liiallinen käyttö tekee tekstistä hankalan. Kappalejaon pitää olla johdonmukainen, ja liian pitkiä kuten liian lyhyitäkin kappaleita tulee välttää. Pyri kirjoittamaan yksinkertaisia lauseita ja vältä turhaa koreilua. Tärkeiden asioiden pitää erottua vähempiarvoisista ja merkittävimmät asiat kannattaa sijoittaa lyhyehköihin lauseisiin, jotta ne varmasti huomataan. Välimerkkien oikea käyttö selkeyttää tekstiä ja helpottaa lukemista.

Hyväksi havaittuja keinoja edesauttaa kirjoitusprosessia

Jokainen meistä on omanlaisensa kirjoittaja. Kirjoitusprosessia on myös tutkittu tieteellisesti ja joitain useimmille ihmisille soveltuvia neuvoja voidaan antaa.

1. Kun olet alustavasti perehtynyt aihepiiriisi, mieti, mikä on työsi keskeisin kysymys tai sen tärkeimmät teemat. Tee alustava sisällysluettelo. Listaa kussakin luvussa käsiteltävät asiat ja kunkin kappaleen ydinsanoma. Tarkista, että työ muodostaa loogisen kokonaisuuden.
2. Käsittekarttojen avulla voit selkeyttää ajatuksiasi. Mitkä ovat työsi keskeiset käsitteet? Mikä on niiden suhde toisiinsa?
3. Tee itsellesi välitavoitteita. Pilko työ pienempiin kokonaisuuksiin ja aikatauluta niiden valmiiksi saaminen.
4. Työn edetessä saattaa käydä niin, että alkuperäinen kysymyksesi osoittautuu epäkiinnostavaksi tai muusta syystä vaikeaksi tarkasteltavaksi. Olet ehkä jo kirjoittanut tekstiäkin siitä. Uskalla kuitenkin tarvittaessa luopua alkuperäisistä ajatuksista ja alustavista tekstikatkelmista. Mikäli toistuvasti olet luopumassa alkuperäisistä ideoistasi, testaa ajatuksesi esimerkiksi ohjaajallasi – saattaahan olla, että olet ylikriittinen oman tekstisi suhteen.
5. Anna teksti luettavaksi muutamalle opiskelutoverillesi ja pyydä heiltä kriittisiä kommentteja tekstin ymmärrettävyydestä. Toisen tekstiin perehtyminen vie aina aikaa, joten esimerkiksi kurssien alussa kannattaa sopia vastavuoroisista toisten tekstien ennakkokommentoinneista.
6. Myös aiheesta puhuminen ääneen ystävien kanssa voi helpottaa kirjoittamista. Yksi keino on myös se, että kuvittelee kirjoittavansa ystävilleen tai sukulaisilleen ja siten yrittää ilmaista asiat mahdollisimman konkreettisella kielellä ilman ajatuksia ”tieteellisyyden” vaatimuksista.
7. Anna tekstin tarvittaessa levätä päivä tai pari. Joskus etäisyyden ottaminen auttaa näkemään kokonaisuuden paremmin. Varo kuitenkin sitä, ettei työn lepopäiviä kerry liikaa.

8. Jos sinusta tuntuu, että ”tekstiä ei millään synny”, istu koneen ääreen ja päätä, ettet poistu siitä esimerkiksi neljään tuntiin. Harva jaksaa istua mitään tekemättä neljää tuntia.
9. Opettele jo varhaisessa vaiheessa hyödyntämään esimerkiksi Refworks-viitteidenhallintajärjestelmää.
10. Ota oppia hyvissä lehdissä julkaistuista artikkeleista. Pyydä opettajalta vinkkejä hyvistä aiemmin tehdyistä tutkielmista, joista voit ottaa mallia.

Muista, että myös opettajat ja ohjaajat kokevat joskus kirjoittamisen vaikeaksi. Jos työsi ei etene ja yllä esitetyistä neuvoista ei ole hyötyä, älä viivytele vaan ota yhteyttä ohjaajaan.